

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA
KISS JÓZSEF

XX évfolyam. 8. szám.

FÉRFIDIVAT-
FEHÉRNEMŰ-
ÉS SZABÓ-
ÜZLETE

Winter Zsigmond

BUDAPEST
IV., Váci-utca 2. sz.

A HÉT
SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

most

VIII., Népszínház-u. 22.

GRÓF KÁROLYI MIHÁLY

Az országban a legtöbb díjjal kitüntetve csokor- és koszorú-kötésért.

PÁSZTORY élővirág-kötészete

Budapest, VIII., Rákóczi-ut 3. sz., a Pannónia-szálloda mellett.

Képes árjegyzék díjtalan.

TELEFON 57—33.

♦♦ Minden étkezés után egy késhegynyi ♦♦

DIGESTOL GLÜCK

♦♦ legtekélyesebb emésztőporból ♦♦

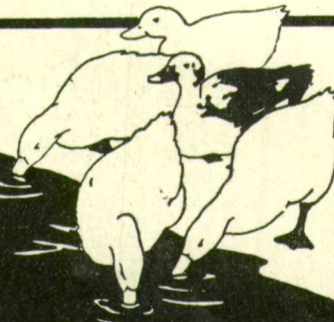
mely elősegíti az emésztést, fokozza a bélmozgást és étvágyjavítólag hat. Javalva van a gyomor és bél legkülönbözőbb bántalmainál, bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható 2 K-ért minden gyógyszerertárban. 3 dobozt 5 K-ért franco küld.

FŐRAKTÁR:

GLÜCK REZSŐ gyógyszerertára Budapest, VI., Hungária-körut 93.

Schrank-gyár likörkülönlegessége
ESZTERGOM

MEGGY-
LELKE

Ne tévovázzék

HA FÁJ A FEJE,

hanem használjon azonnal

BERETVÁS-PASZTILLÁT

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migrént és fejfájást elmulasztja. Orvosok által ajánlva. Ára K 1.20. Kapható minden gyógyszerertárban. — Készíti:

BERETVÁS TAMÁS gyógyszerész Kispest, Rákóczi-u. 9.

Ingyen postai szállítás 3 doboz rendelésnél.

24
pasztillát
tartalmazó
doboz
1 kor.
20 fill.

Minden
gyógyszerertár-
ban
kapható.

Téli fürdőkúra a Szt.-Lukácsfürdőben.

Természetes forró-meleg kénes forrástó a Thermál-szálloda földszintjén, iszapborogatások, kő- és kád-fürdők a Nagyszálloda földszintjén. Gondos pensió. A téli fürdővadra vonatkozó felvilágosítás végett forduljon

a budai Szent-Lukácsfürdő igazgatóságához.

Étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz a

KRISTÁLY-forrás

szénsavval telített ásványvize. Legtisztább és legegészségesebb asztali és borvíz. — Vidékre és külföldre kérjen fuvardíjmentes szállításról árjegyzést és címezze:

Szt. Lukácsfürdő-Kutvállalat, Budapest—Budán.

Szőlő-
oltványokat

szállít, fajtisztaság-ért jótállva, legdusabb választékban a már évek óta elsőnek és legmegbízhatóbbnak ismert:

Küküllőmenti első szőlőoltvány telep

tulajdonos: CASPARI FRIGYES, Medgyes, 13. (N.-Küküllő-m.)

Tessék képes árjegyzéket kérni!

Az árjegyzékben találhatók az ország minden részéből érkező elismerő levelek, ennél fogva minden szőlőbirtokos megrendelésének megtétele előtt az ismerős személyiségektől úgy szó, mint írásbelileg bizonyosságot szerezhet magának a fenti szőlőtelep feltétlen megbízhatóságáról.

Pannónia-szálloda
Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.
A Nemzeti Színház mellett.

Reggelizés előtt fél pohár
SCHMIDTHAUER-féle

Használata valódi áldás gyomorbetegségeknek és székszorulásban szenvedőknek.

Igmándi

keserűvíz

az elrontott gyomrot 2-3 óra alatt teljesen rendbe hozza.
Kis üveg 40 fill.
Nagy üveg 60 fill.

MÉGBEJEL MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,
VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, február hó 21. —

Krónika.

A nyelv.

— febr. 19:

Maniu Gyula az ezrednyelvről beszélt és voltak a képviselőházban olyanok is, akik felháborodtak a beszédén, pedig eltagadhatatlan, hogy éppen az oláh képviselőknek szent joguk van ahhoz, hogy az ezrednyelvről beszéljenek. Mert az ezrednek már akkor is megvolt a nyelve, amikor még légiónak hívták és a katona már Trajánus császár korában is baka volt. Ha nem így lett volna, ma nem népesítené be Erdély oláhlakta vidékeit annyi Coriolanus, Pompejus, Aurelianus, Julius, sőt Cincinnatus. De az ezrednyelv, tetszik tudni, az ezrednyelv; az megtette, hogy a régi, szürke kis dák nyelv gurgulázó u-betűkben gazdag román nyelvvé alakult át és ma már alkalmas arra, hogy a graeca fides megbízhatóságával tudjon árulkodni. Ezért tehát az oláhok egészen jól teszik, ha visszaemlékeznek erre a régi-régi bakahagyományra és Maniu Juliusról is fel kell tennünk, hogy nem abból az okból tiltakozott a magyar ezrednyelv ellen, mert az oláhoknak, helyesebben talán dákoknak a tapasztalatai az idegen ezrednyelv körül némiképpen talán busak is lehetnének. Erről nem is lehet szó, mert hiszen egy egész és jól kidolgozott politikai rendszer épült fel Trajánus császár Dáczíába küldött légiónak a felejthetetlen és ma is élő emlékein.

Maniunak tehát — mondjuk így — történelmi joga volt tiltakozni még egy újabb ezrednyelv ellen, vele vitába szállani e szerint politikai feladat, nem pedig az írva beszélgetése. Ellenben a majdnem osztrákméretű következményekkel járt parlamenti beszéde nyomán felmerül úgy azoktól a légióktól távol is a nyelvkérdés, helyesebben a nyelvnek a kérdése. A nyelv, nem a Zunge, hanem a Sprache kérdése merül fel az oláh képviselő beszéde nyomán.

Hogy mi a nyelv, arra nekünk magyaroknak klasszikus definícióink van: »nyelvében él a nemzet«. A definíció klasszikus, mert csakugyan egészen úgy rátalál az egész életre, mint ahogy kevés definíció-társa. Régi igazságokat jó néha felmelegíteni, azért el lehet mondani itt, hogy közös vallás, közös szokások, faji konzervativizmus fentarthatnak népeket, hogy politikai és katonai intézmények alapot vehetnek államoknak, de a nemzet fogalmát a legtisztábban az emberi beszéd elpartikuláltsága fedi.

Más kérdés és alkalomadtán erről is lehetne beszélni, hogy szükség van-e nemzetekre egyáltalán, hogy nem üdvösségesebb volna-e valami új értelemben vett, pásztor nélkül való »egy akol« az egész emberiség számára. De éppen a nemzet-definíció egészen pontos volta hajszálnyi bizonyossággal hozza magával, hogy e szerint tehát a nemzeti falak lerombolására a legbiztosabb eszközzel sem nem a történelmi materializmus, sem pedig az antimilitarizmus nem tör, — hogy csak két kiáltó példát válaszszak ki — hanem az eszperantó meg a volapük. És a nemzetrombolásnak itt van nem a kómikuma, hanem a tragikuma, hogy első sorban a világnyelvre kényszerül törekedni, amikor pedig a másik élő igazság az, hogy éppen a nyelv az, amely szakadatlanul, aprólékossáig differenciálódik. Még csak nem is a tájszólásokról beszélek itt, hanem a még szűkebb határokról, az egyéni beszédű embereknek a magánköreiről. Gárdonyi Géza egészen másképpen beszél, mint Molnár Ferencz, Herczeg Ferencz nyelve — az egész külsőséges beszéde — kietlen távolban van például Kuthy Lajosnak, vagy Kármánnak, vagy akár Prém Józsefnek a beszédétől. És mindenütt, ahol a nyelv nem tisztára lemaczerált csontvázzá vált a kidolgozottságtól, folyton folyik ez a procedurá és nagyon jól teszi, hogy folyik. Mert az elhulló, elenyészésre szánt nemzetek erjedő-folyamatának az első tünete az, hogy a nyelvük megmerevedik. A római nemzet elbukott nemcsak egyebekért, hanem azért is; mert a nyelve befejezte a fejlődést, a nagy poéták és nagy rétorok után uniformissá vált a legdisznóhusevőbb umbriai polgártársnak a szájában is. A francia nyelvre nézve tökéletesen mindegy, hogy Zola Emil, vagy Daudet Alfonz irt-e rajta, avagy pedig Maurice Montégut és Léon de Tinseau használja. A legjobb ugynevezett nyelvérzék sem igen képes takart fejű könyvből, ismeretlen szövegből megmondani, hogy kinek a beszéde az. És ez az egyénpusztulás a nyelvből jelenti az azt a nyelvet beszélő nemzet közelgő halálát is, — persze történelmi távolságokkal mérve a közelségeket.

Ellenpélda, ha tetszik, szintén van. Micsoda shakespearei fantázia gondolhatta volna csak el, hogy Shakespeare nyelve után még fejlődni fog az angol. És ime, Bernard Shaw, Rudyard Kipling, sőt bizonyos mértékben még H. G. Wells is egészen új angol nyelvet törtek maguknak. Azon az óriási nyelvkincsen keresztül! Mert Franciaország nem fog többé szülni Molièret, Boileaut, avagy csak Rabelaist sem, ellenben az angol nyelv élő lüktetése matematikai bizo-

nyossággal ígér a világnak egy elkövetkező új Shakespearet.

Nyilvánvaló, hogy ekkora elkanyarodás a nyelv-kérdés terén még a Maniu Julius Caesar nagyértékű fejtegetéseit szemmel tartva sem jelent egyebet, mint azt a régi, tehát kifordítható közmondást, hogy »a menyemasszonynak beszélek, de a fiamuram is értsen belőle«. A magyar nyelvnek a kérdése bizony első sorban az, amiről itt eddig is szó volt. Ennek a rettenetes módon fejlődésképes, agyoncsaphatatlanul mindig megújuló, folyton új erőt és új elegáncziát váltó nyelvnek a kérdése. Ez a csodálatos, ezerhangu hur, amely Pázmány kezében már olyan plasztikus volt, Mikes kezében olyan hajlékony kedvességű, Kemény Zsigmondnál kőkemény, Arany verselésében hihetetlenül engedelmesen lágy.

És mégis, ezeken a nyelvbéli kőfalakon keresztül is át tudott törni egy újabb nemzedék. Új nyelvet talált magának, mert a magyar nyelv él, szakadatlanul fejlődik és nem malum omen, mert nem rómaiak vagyunk, hanem mongolok, hogy az első nyelvemlékünk, ami le is van írva, halotti beszéd.

Kétségtelen, hogy olyan embertől, aki irással foglalkozik, »egoisme en deux« a nyelvnek a szeretete. Van szerencsém többféle nyelvhez, de ha egy német levelet kell megfogalmaznom, a hideg veríték ül ki a homlokomra, ha francziául kell valami szerint írnom, kilel a hideg és ha angolra kényszeredem rá, hát valószínűen olyan stílust írok, amelyen elmosolyodna Fletcher és nagyot nevetne Marlowe. Ellenben ez a magyar, ha nem is úgy, mint a nagy mestereinek, meglehetősen a kezemben van. Ebből — már úgy ahogy — meg tudok élni, ha kirántanák alólam, felkopnék velem együtt másoknak is az álla. Mert a részünkről való nemcsak a nyelvükben élnek, hanem a nyelvükből is élnek, de élnek és új, nagy életet ígérnek maguk után.

Ezért nagyon kedves és kétségtelenül kissé mulatságos dolog is, amikor jönnek a — nem bánom én, akárhogyan mondják is őket — holnaposok, vagy külföldieskedők, avagy nemzetietlenek és eszeveszett haraggal vagy pedig epezöld szatirával éneklik, hogy ez a bitang, nyugotiatlan magyar nemzet pusztulásra van szánva. Fiaim, csak énekeljete, hiszen olyan szép, olyan új és mégis régi magyar nyelven beszéltek. Hogy szinte csoda, hogy a tollatok alól a szemetekbe nem vigyorog a ténta meg a papiros.

Ezeket mégis csak el lehetett mondani a Maniu Julius beszéde kapcsán. Ha van haszna, ha nincs, kétségtelen, hogy valamire csak jó volt az a Trajánus-légió-féle ezrednyelv.

Paganel.

Sokat gondolkozni, keveset imádkozni: a haladás egyik evangélioma.

*

Ha az ország lakosai mindennel oly bőven el volnának látva, mint templomokkal, akkor országunk egyike volna a legnagyobb államoknak.

Seitz Viktor.

A szőke nő portréja.

Csitt — fel ne keltsétek. Hisz alszik, alszik.

Bus boldogságát eltemette rég.

Fekete csipkén piczi aranyshiv,

Ugy nyújtja ki sápadtarany fejét.

Alvó szemében megholt, régi átok.

Békébe fáradt bánat boruja.

Miért ezek a halk szomorúságok?

Ki tudja, mért a fátylas gyászruha?

Csitt, csitt — a kacagása mily merengő.

A szava halk, ezüstös mise-csengő,

Nincs szivtelenebb és nincs szomorubb.

Ha cseng, ha zeng, térdére hull a szépség

S ő mint hatalmas aranykoszorút

Némán viseli gögös szőkecséjét.

Kosztolányi Dezső.

Az élet álarcza.

Irta: SZINI GYULA.

(A nap lenyugvóban. Ódonarany sugarai szabadon, tömören csnek be az ablakon. Szatínált fehér falak, semmi dísz. Az ajtóval szemben a homlokfal az élet titokzatos álarcza karrarai fehér márványból. Fekete padló, fekete székek, jényes, fekete ébenfa-asztal. Ébenfa-zongora. Semmi szőnyeg, semmi függöny, semmi kárpit. Az asztalon kristályüvegben egy szál különös fajtájú orchidea. Halkan beszélő férfiak és egy asszony.)

EGY FÉRFI: Asszonyom, férje halálának első évfordulóján eljöttünk mi, barátai és tanítványai, hogy emlékének áldozzunk. Ebben a szobában, ahol tanításait magunkba szívtuk, óhajtottunk újra összegyűlkezni és köszönjük az ön szíves vendégszeretét, hogy hajlékát megnyitotta a számunkra.

Az ASSZONY: Köszönöm, Rajnaldus, önnek és barátainak, hogy ezen a szomorú emlékü napon eljöttek, hogy Reá emlékezzenek. Ez egyszersmind vigasztalásul szolgál nekem.

RAJNALDUS: Ó, asszonyom...

CASPARUS: Mélyen tisztelt asszonyom! Az ön férje nagyszabású ember volt. Született 1845 május 15-én, előkelő, de elszegényedett nemesi családból. Már gyermekkorában is számos tanujelét adta. későbbi hivatottságának és rátermettségének és arravalóságának. Középiskolai tanulmányait elvégezvén, az egyetemre ment, ahol is a filozófiai fakultást elvégezvén, már korán kitűnt társai közül úgy eszének szokatlan elevenségével, mint modorának megkülönböztetett választékosságával. Midőn a filozófiai fakultást elvégezte...

TEOBALDUS: Bocsánat, nem végezte el.

CASPARUS: Igen tisztelt Teobaldus kollégám egy könyvében ugyan azt igyekszik kimutatni, hogy elhunyt mesterünk a nagyembereket jellemző kicsinységéből és hiúságból egyetemi bizonyítványt hamisított magának; de én ugyanakkor, sokkal hitelesebb és pontosabb adatokkal támogattam azt a nézetet, hogy a szóbanforgó bizonyítvány nem apokrif és ezzel, úgy vélem, jobban szolgáltam az elhunyt emlékét.

TEOBALDUS: Azt az inszinuációt, amely Casparus kollégám szavaiban rejlik, vissza kell utasítanom.

PANCRAIUS: Én, tisztelt barátaim, azt hiszem, hogy jobban hódolunk az elhunyt emlékének, ha életének külső körülményei helyett magasztos tanításait ujtjuk föl és erősítjük meg. Hiszen elhunyt mesterünk mondogta, hogy az emberi élet úgy viszonylik szellemi eredményéhez mint a hangjegy a zenéhez. Nem azok a külső jelek, hanem a beljük helyezett eszme, hangulat, ihlet maradandó és örökre szóló.

TEOBALDUS: Hogy Pancratius barátom kissé szabadon idéz, azt még elnézném, de hogy egyenesen félreérti mesterünk tanítását, azt már nem hagyhatom szó nélkül. Ő azzal a hangjegyhasonlattal épp azt akarta magyarázni, hogy gondolkodó embernél milyen fontos külső élete. Ahogy hangjegyek nélkül nem lehet zenét megörökíteni, akképp egy külső emberi élet szükséges ahhoz, hogy valamely filozófiai tanítás létrejöjjön. Ez, azt hiszem, annyira világos, hogy csodálnám, ha még több szót kellene rá vesztegetnem.

UBALDUS: Nekem egy pillanatra, uraim, úgy rémlett, mintha elhunyt mesterünk legyintő kezét láttam volna és mintha hangját hallottam volna: »Fiaim, ne vitatkozzatok. Minden emberi disputa meddő. Amiben egyetértetek, arról nem érdemes vitatkozni, amiben nem értenek egyet, arról pedig nem lehet vitatkozni, mert épp ez teszi az ember különálló egyéniségét«.

CASPARUS: Igen, ez az új iskola magyarázata, amely a »nem-tudom — nem-bánom« kényelmes álláspontjára helyezkedik. Hiába néznek le bennünket önök, fiatal barátaim, mi régebb idő óta ismertük a mestert.

RAJNALDUS: De, uraim...

UBALDUS: Mi tisztelettel hajlunk meg az öregség előtt, de már messziről elkerüljük a konokságot.

RAJNALDUS: De, uraim...

UBALDUS: Mi ilyen szép alkonyati időben nem kívánunk hosszadalmas akadémiai disszertációkat. Mennyivel jobban megfelelne az emlékezés hangulatának, ha valaki eljátszaná Brahms dalát: »O, wüsst' ich doch den Weg zurück...« Mesterünknek ez a kedvelt dala jobban felidézné ama visszahozhatatlan órák emlékét, amelyeket vele töltöttünk.

RUPERTUS: És ha a liliumok is úgy illatoznának, mint akkor.

AZ ASSZONY: Ó, uraim, kinyithatom az ablakot. A liliumok még megvannak.

CASPARUS: Tekintve, hogy az alkonyati idő hűvösre fordult és hogy öreg emberek is vannak jelen, teljesen érthetőnek találom a fiataiságnak ezt a kívánságát. De, ha meghülök, legalább tudni fogom, hogy miért.

RAJNALDUS: A legjobb lesz, ha a ház asszonyát felkérjük, hogy játssza el azt a Brahms-dalt... miint régen.

CASPARUS: Ó, ez ellen már senkinek sem lehet kifogása. (Hangok: »Halljuk! Halljuk!«)

AZ ASSZONY (zongorához ül. Fekete bársonyruhája sajátos légysággal simul a zongorához. Nyaka, háta ingerlő fehérséggel villög elő, bár az alkonyati sugarak az elefántcsont finom reflexeit hintik rája. Ahogy sötét-vörös tarkó-fürtjein áttűz a nap, valami erős szenzualitás ömlik végig a szobán. Az élet álarcza mosolyog).

TEOBALDUS (Casparushoz, sugva, szatirikusan): Zsur.

CASPARUS (ugyanugy, vissza): Teát is felszolgáltathatnának.

AZ ASSZONY (eljátszva Brahms dalát és hátának vonala titokzatosan fejezi ki a zene érzéki hullámsását, gyöngéd, vékony hangján, amelylyel a dalt énekli, meg-

hatottság, emlékezés, érzékiség és tetszeni vágyás egyszerre vezet végig. Az utolsó akkordoknál már egészen ráhajolt a zongorára. Végül halk zokogással borul a billentyűkre. Meghatott csönd).

CASPARUS (Teobaldushoz): Milyen komédiás!

TEOBALDUS: Színésznő volt.

UBALDUS: Asszonyom, köszönjük. Művészi játéka és dala a lelkünk mélyéig futott. »A dal táviródrót más világba, mint a miénk« mondta mesterünk. És azt hiszem, mindnyájan éreztük, hogy megmozdult bennünk valami, ami nem közönséges, nem mindennapi szférákba ragadja gondolatainkat.

RUPERTUS (kinyitja az ablakot): Csak még a liliumok illata hiányzik.

CASPARUS (köhécselni kezd, de mikor látja, hogy nem megy vele semmire, feltűri a kabátja gallérját).

UBALDUS: Asszonyom, mi e pillanatban úgy érezzük, mintha elhunyt mesterünk szelleme járna közöttünk és így szólna: »A legderekből asszonyt, a leg-hivebb feleséget, a legbájosabb tüneményt, aki tovább fogja álmodni életem kusza emlékeit, a ti gondotokra bízom«. És mondhatom, asszonyom, hogy nincs ebben a társaságban senki, aki legjobb tehetségét, legszebb igyekezetét föl ne ajánlaná önnek. Mi eddig is úgy éreztük és ezentul is úgy fogjuk érezni, hogy sirig tartó kötelességeink vannak önnel szemben..

AZ ASSZONY (könyök közt): Köszönöm, uraim...

CASPARUS (Teobaldushoz): Csak két évig volt a felesége.

TEOBALDUS (Casparushoz): És megcsalta!

CASPARUS: Ez még bizonyításra szorul.

TEOBALDUS: Ön Ubaldust gyanúsítja?

CASPARUS: Én tisztára akarom mosni az elhunyt emlékét. De, ha valakit gyanúsítok, az inkább Rupertus.

RUPERTUS: Asszonyom! Elhunyt mesterünk, a nagy filozófus, azt mondta: »Az asszony a férfinak ne az árnyéka, hanem a napja legyen«. És hálát érzünk ön iránt, hogy bearanyozta az ő élete utolsó napjait.

RAJNALDUS: A legnagyobb emberi boldogságot varázsolta köréje.

PANCRAIUS: Meg vagyok győződve, hogy ha tovább élt volna, pesszimizmusa abban a mértékben zsugorodott volna vissza, amily mértékben ön, asszonyom, tért foglalt az ő boldogságában.

AZ ASSZONY: Halála előtt azt mondta nekem: »Szilvia, érzem, hogy nem sokáig élek. De az életet egészen másnak látom, amióta téged ismerlek«.

PAUCRAIUS: Ugy-e mondtam?

AZ ASSZONY: De bocsássanak meg, uraim, a két akadémitikus sem szabad elhanyagolnom. (Teobaldus és Casparus felé megy. A többi ott marad vitatkozva.) Miért tűri fel a gallérját, kedves mester?

CASPARUS: Hűvös van itt, asszonyom, amióta az ablak nyitva van.

AZ ASSZONY: Rögtön intézkedem.

CASPARUS: Ne, ne, asszonyom. A tüzesvérű fiataiság, ha csukva van az ablak, még fölgyujtaná ezt a házat. Ne fárasztja magát.

TEOBALDUS: Asszonyom, ahhoz a nagy életrajzhoz, amelyet férjéről készülök írni, még néhány adatra van szükségem, amelyről csak ön tud felvilágosítást adni.

AZ ASSZONY: Parancsoljon velem.

TEOBALDUS: Engedje meg, hogy Casparus kollégámat is belevonjam ebbe a beszélgetésbe. Mert kéte-lyünk merült föl egy kérdésben, amelyre csak ön adhatja meg nekünk a pozitív választ.

AZ ASSZONY: Nagyon szívesen, uraim.

TEOBALDUS: Igen kényes dologról van szó és ezért engedje meg, hogy halkán beszélgessünk.

AZ ASSZONY: Ahogy tetszik.

TEOBALDUS: Férjének egy megkezdett munkájában, amelyet halála miatt nem tudott befejezni, a következő passzust találtuk: »A szerelemben is két pólus találkozik: a boldogság pozitívuma és a gyötrellem, a kételkedés negatívuma«. Néhány sorral alább pedig ezt írja: »Hinni a legnagyobb boldogságban annyi, mint éleve csalódnai az élet lehetőségeiben«.

CASPARUS: Van egy harmadik passzus is, de erről majd később.

TEOBALDUS: Asszonyom, ne értsen félre bennünket. Minket nem a jogosulatlan kíváncsiság vezet, hanem a tudomány, amely előtt semmisem lehet titok.

CASPARUS: És nem akarjuk asszonyomat meggyanúsítani, sőt épp ellenkezőleg, tisztára akarjuk mosni az utókor szemében. Meg vagyunk győződve, hogy a rágalmozó nyelveknek nincs igazuk. Ha az ellenkezőt hinnők, nem is mertünk volna egyenesen önhöz fordulni.

AZ ASSZONY: De hát miről van szó? Miféle rágalomról? Egyáltalában nem értem, hogy mire czéloznak az urak.

CASPARUS: Méltatlanok volnánk barátunk emlékéhez, ha hitelt adnánk a rágalmaknak, de e rágalmak ma is sziszegnek és egy csapással kell levágni kigyófejeiket.

TEOBALDUS: Bizonyos ellenséges körökben azt suttogják, hogy férjének házaselete nem volt boldog és hogy különösen élete utolsó napjait keserítette el egy rettenetes felfedezés, amely halálát siettette.

AZ ASSZONY (sápadtan): Ki volt az az aljas, aki ezt állította?

CASPARUS: Szóval ön tagadja ezt a tényt, asszonyom. Ennek nagyon örülök. A dologra vonatkozó szorgos kutatásaim önnek adnak igazat és tiszta színben tüntetik föl az utókor előtt. Ezzel meg van czáfolva Teobaldus kollégám minden ellenkező értesülése.

AZ ASSZONY (fölháborodva, Teobaldushoz): Ön azt állítja, hogy...

TEOBALDUS: Én nem állítok semmit, asszonyom. Én csak kérdezek: A harmadik passzus, amelyet Casparus kollégám említett, így hangzik: »A szaiszi lepel lehullott előttem. A nő és a virág szépsége szennyes talajból fakad«. Miért írta ezt a férje?

AZ ASSZONY: Én nem tudom.

TEOBALDUS: Egy barátjához halála előtt négy héttel, április huszonnyolczadikán írt levelében így fakad ki a férje: »Rettenetes csapás ért. A legrettegetesebb, ami férfit érhet«. Mi ennek a jelentése, asszonyom?

AZ ASSZONY (növekvő zavarral): Én nem tudom.

TEOBALDUS: A férje hagyatékában találtam egy eltépett levelet, amely így kezdődött: »Te hűtlen, akit fölemeltem magamhoz és aki vissza kívánczoltál a sárba!«

AZ ASSZONY (halálsápadtan): Nem hozzám írta.

TEOBALDUS: Csak a történeti igazság kedvéért mondja meg, — esküszöm, hogy nem fogom felhasználni — hogy ki volt?... Ubaldus?... Rupertus?

AZ ASSZONY (sziszegve): Nem igaz... nem igaz!

UBALDUS (odajön): Mintha a nevedet említették volna?

RUPERTUS (ugyanugy): Rólam van szó?

RAJNALDUS (szintén odajön): Uraim, ne legyünk tovább a kedves, vendéglátó ház terhére. Kerekedjünk föl mindnyáján, különben lekésünk a vonatról.

CASPARUS (Teobaldushoz): Tagadja. Tovább nem szabad firtatnunk.

TEOBALDUS: Amicus Plato, sed... Bocsánat, asszonyom, hogy háborgattuk.

PANCRAIUS (szintén odajön): Asszonyom, köszönjük a szíves vendéglátást.

RAJNALDUS: Mához egy évre ismét találkozunk ezen a helyen. Isten vele, asszonyom.

(Bucsuzkodások. A társaság lassan kivonul. Az asszony kikíséri őket. Aztán visszajön. Félig beesteledett. A fekete butorok kísértetiesen merednek a szennyes fehérre borult falak közt. Az asszony gyertyát gyújt. A gyertya mellett férje egy könyve fekszik. Fellapozza és véletlenül erre a passzusra nyit.)

»Az élet azért olyan rettenetes-e, hogy annál könnyebben viseljük el a halált, vagy pedig a halál azért olyan rettenetes-e, hogy tűrni tudjuk az élet durvaságát?«

A falon az élet álarcza vigyorog.)

Toll és tör.

— febr. 19

AZ AKADÉMIA természettudományi osztályának legutóbbi ülésén egyik tudósunk egy új ásványt mutatott be, geológiai kutatásának legújabb eredményét. Az ilyen felfedezések, találmányok rendszerint a felfedező nevét viselik, tudósunk azonban mást gondolt, és hogy a külföld dolgát megnehezítse, az ásványt arról a helyről nevezte el, — az Istenhegyről — ahol találta. Az új ásvány neve tehát: »istenhegyit«, mint ahogyan van melinit és ércasit. »Istenhegyit«. — Álljunk meg ennél a szónál. Még a tulajdon fülünknek is barbár ez a szó, hát még a külföldnek. A mi számunkra úgy hangzik, mint valami káromkodás, például: »teremtésit«, vagy »a mindenségit«. Már most a szegény külföld hogyan barátkozzék meg az ilyen kimondhatatlan valamivel, mint »istenhegyit«. Az Akadémia azonban lelkesen tapsolt az elnevezésnek, amely — az elnök szavai szerint — »kidomborítja az ásvány magyar jellegét«. Mit, tehát már a tudományosságunkban, a köveinkben is a nemzeti jelleget keressük? Valóban, az ilyen osztályozás után nem lehet messze az az idő sem, amikor tudományunk művelői még felekezeti kérdéseket is visznek be kutatásaikba, és ünnepevén a katolikus tudósok által talált köveket, mint jó magyarokat és hazafias ásványokat, fanyarul mosolyognak a protestáns kövekre, ha pedig zsidó tudós akad majd új geológiai alakulatra, menten felhasználhatják az alkalmat, hogy a tulajdon ásványával kövezzék agyon a vakmerő és nemzetközi felfedezőt.

MAGYAR MOTIVUMOK. Budapest fő- és szék- városban ismét dohánytőzsdét nyitott a nemzeti kultúra bőkezűsége. Horthy Pálné trafikjogot kapott a nemzeti génusztól s a nagy művész özvegye ezután a Magyar királyi dohányjövédék termékeit árusítja Erzsébet-körut 52. szám alatt. A nemzeti kultúra meghalt katonájának érdemeit így jutalmazzuk mi, az öreg Európa leggavallérabb nemzete. Horthy Pál életét áldozta fel azért, hogy a magyar művészetnek szolgálatára lehessen. Művészi meggyőződése volt, hogy messze Ázsiában olyan művészi motivumokat talál, melyek közel rokonságban állanak a magyar népies iparművészet motivumaival. Nekivágott tehát az utnak, amelyről elevenen nem tért vissza többé. Az ázsiai láz megölte s a magyar iparművészet mártirjává avatta őt, akinek e mártírság

nélkül is jussa volt arra, hogy a nemzeti génusz elismerését ne csak egy trafikjog rubrikás blankettáján örökítse meg. De hát a nemzeti kultúra szegény és sovány a magyar bőkezűség is. Nem adhat sokat, de amit ad, stilszerűen adja. Szemmel tartja azt, hogy egy olyan művészt, aki magyar motívumokat keresett, magyar motívumos ajándékkal jutalmazzon meg. És erre a célra legjobbnak találja a trafikot. Az eszme igazán szerencsés. Mert a trafik valóban speciális magyar motívum.

A NOVOTNYK. Mióta Petőfit kicsapták a selmeczi iskolából, azóta a szülők is, meg a kicsapott diákok is találnak balzsamot a sebre, melyet tulszógó tanárok ütnek a fiatalos, könnyen és oktanul lelkesedő szíveken. Igaz, hogy nem minden diák viszi magával a Petőfi zsenijét az iskolába, de ezzel szemben megvan az a vigaszunk, hogy nem minden iskolának az igazgatója Novotny Alfonz ur. Mert nagyobb baj lenne abból, ha az iskolákba csupa Petőfi járna, mint hogyha minden iskolát egy-egy Novotny dirigálná az igazgatói trónusról. Mert egy ország nem bír el sok Petőfit, de amelyiknek már volt egy Petőfije, az talán elbir egynehány Novotnyt. Nem is nézzük hát tulságosan nagy felháborodással a nagyváradi premontreiek afférjét. Ha a diákok életrevaló ifjak, majd boldogulnak a premontreiek bizonyítványa nélkül is, mint a hogyan sokan boldogulni fognak a premontrei gimnázium bizonyítványa ellenére is. Mi a nagyváradi professzor urakat mindössze egy apró tévedésükről akarjuk felvilágosítani. Hogy az az öt diák üdvözlő táviratot küldött egy írónak, aki ellen büntető pört indított az ügyesség, ez sajnálatos erkölcsi eltévelyedése annak az öt diáknak. De hát nem a professzor urak nevelése alatt nőtt fel az az öt diák a nyolczadik osztályig? Az urak neveltje valamennyi, s ha most kitört rajtuk az erkölcsi téboly, az úgynek nagyon könnyű elintézési módja, hogy az urak mint kényelmetlen nyűgöt lerázzák őket a nyakukról. Az öt diák üdvözlő telegramja az iskola nevelési módszerének a kritériuma. Már pedig, ha az iskola a nevelés dolgában is kötelezettségeket vállal, akkor a hibákért talán mégsem a diákok, hanem a professzor urak a felelősek. És ha öt diák fura bizonyítványt állít ki a professzor urak nevelőmódszeréről, akkor az iskolát nem a diákoktól, de a tanár uraktól kell megszabadítani.

A KABARET-TÉBOLY immár bevonult a tébolydába is. A Lipótmezőn kabaret-estélyt rendeztek, melynek szereplőit a tébolyda lakói közül válogatták össze. Néző- és hallgatóközönséget a városból is kerítettek a rendes tébolydai lakók mellé, s hogy a premér közönség teljesen jól érezze magát, beinvitálták a sajtót is. A tébolyda tehát lépést tart a korrall. Ma már minden polgári család rendez kabaret-estéket s ami az embernek kijár odahaza, abban nem szabad hiányt szenvednie, ha bevonul a tébolydába. Az ember érezze magát otthon a Lipótmezőn is, ez kétségkívül elég humánus gondolkodás, de a megvalósítása alig érhető el kabaret-előadásokkal. Kiváló pszichiáterek állítják, hogy a tébolydában előbb-utóbb megbomlanak az ápolók, cselédek, szakácsok, sőt az is gyakori, hogy amikor a beteg meggyógyul, akkorára az orvos betegszik meg. Ha már most elgondoljuk, hogy akadnak emberek, akik a reájuk bízott és nekik kiszolgáltatott betegek groteszk előadásán mulatni tudnak, akkor igazán kevés okunk van arra, hogy a pszichiáterek megfigyelésében kételkedjünk. És ha olyan brutálisok akarunk lenni, mint a tébolydák gondviselői, a pszichiáterek tapasztalását ki kellene egészítenünk azzal, hogy sokkal kevesebb normális eszű ember van a világon, mint azt a pszichiáterek gondolják.

A MEGSÉRTETT FALU. Ahány nagy név, annyi kulturegyesület. S mert gróf Széchenyi István neve is elég jóhangzású, a nevéhez odavarrták a Széchenyi-egyesületet, melynek egyetemi ifjak a tagjai. Erről az egyesületről idáig csak annyit tudunk, hogy minden esztendőben bált rendez a fővárosi Vigadóban, még pedig az összes termekben. És ez rendjén is van, mert az ifjuság joga, hogy mulasson, táncoljon. De tegnap az ifjusági egyesület túllépte a programját: beavatkozott a főváros színházi ügyeibe. Igaz, hogy a színházakhoz már ezelőtt is volt valami köze: a kijáróknál megleste a primadonnákat s a kocsi elől kifogva a lovakat, magát kötötte a kormányrudhoz és hazaszállította a primadonnákat. Ettől a munkától megnőtt az ambíciója s most már színházi cenzurát akar gyakorolni. Nem tetszik neki Lengyel Menyhért »Falusi idill«-je s országos mozgalmat indít, hogy a dráma mindenfelé bojkottáltassék. Micsoda idők, micsoda erkölcsök! Hatvan évvel ezelőtt az ifjuság azért harcolt, hogy a cenzura eltöröltessék. Ma pedig azért csinál forradalmat, hogy a cenzura visszahelyeztessék jogaiba. És mindezt csak azért teszi, mert a Falusi idill-ben profanálva látja a falut. Szegény magyar falu! Sejtelve sincs róla, hogy Budapesten szinpadra vitték. Egyetlen panaszos hangot nem hallottunk tőle s az ifjuságnak mégis fáj a sérelem, mely a falun esett. Az ő fejét ezer más gond bántja. Nyakán a tavaszi hóolvadás, az országutjai járhatatlanok s az emberek hónapszámra nem bujhatnak ki oduikból. De ennél is nagyobb baj, hogy a kormánytól még nem kapták meg a tavaszi kölcsöngabonát, meg a leszállított áru takarmányt. S amikor ennyi a baja, gondja, azt akarják beléje disputálni, hogy Pesten nagy esztétikai sérelem esett rajta. Falu és esztétika! Hát ilyesmi is elképzelhető! Hogyne! De csak nálunk, ahol az ifjuság a színházi kijáróknál tanulja, hogy mi az a szép, amelyért lelkesedni kell.

NEM TUDJUK, méltóztattak-e már valaha régi magyar irodalom iránt érdeklődni? Ha igen, bizonyára rájöttek, hogy Dayka meg Anyos, Kazinczy és Kölcsey, Berzsenyi és Kisfaludyék megfizethetetlenül drágák. Nem is szólva Arany Jánosról és Vörösmartyról, akik diszkótésen alul szóba se állanak az emberrel. Hogy van az, hogy amíg kerek e világban a klasszikus írók műve: közkinccs, a mindenki számára hozzáférhető, addig nálunk az egykötetes Dayka tiz korona, Kazinczy Ferencz pedig, a széphalmi esztéta tizenkét koronával vesztegeti kötetjét? Hiszen a rég elhunyt klasszikusok még csak pénzbe se kerülnek és nekik az is elég tisztesség, ha kevésbé magasztalják és többet olvassák őket, mint ahogyan azt Klopstock kívánta. Miért hát olyan drágák a magyar klasszikusok, pedig szerzői jogokért se járnak fel a sirból? ... A kiadók bűne ez a drágaság, ők azonban eleve védekeznek a vád ellen úgy, hogy tanárokat fognak maguknak, obskurus tanárjelölteket, akik bevezetéssel látják el a művet, vagy egyszerűen csak »átnézik«, esetleg lábjegyzetezik. És akkor kész a kifogás: hja, a szerző meghalt, de a kommentátor él, a kommentátor drága, a kommentátor busás honoráriumot zsebelt be. Így a kiadó, az ember pedig hiába szedte-vettézik, hogy ezek a kommentátorok közönséges nekrofágok, akik az irodalom holttestein élősködnek. De még csak nem is ez a panasz-fontosabb része, hanem az, hogy merészeli X ur és Y ur és Z ur az ő szak- és nem egészen stilszerű láb-jegyzeteivel megrontani Vörösmartyt, aki az enyém és a tied, nyájas olvasó, mindenkié, csak éppen az övé nem. Hogy meri a maga írását elébe és közibe lopni a Kazinczyénak, amikor pedig X, Y és Z. absolute nem érdekel bennünket. Nekem Csokonai kell olcsón és kapok lábjegyzeteket, drágán! Pázmány Pétert akarom olvasni husz fillérért, de csak Belemagyarázovics ur jegyzeteivel kapom és husz koronáért. Fejetetejére állított logika! Ha még a jegyzetekkel elértéktelenített kiadást adnák olcsón,

az ember még csak fizetne valamivel többet az el nem roptott könyvért. De így? Drága is, jegyzetes is? Nem! Ez több, mint amennyit a tárczánk elbir és kevesebb, mint amennyivel az izlésünk megbarátkozhatnék!

VAN EGY JELES NÉMET HETILAP, »Moderne Kunst« a címe. Művészetről ugyan szó sem esik a hasábjain, modernségről pedig még kevésbé, de a lap mégis megérdemli címét, mert tetőpontjára fejlesztett egy nagyon modern művészetet: a zsarolást. A »Moderne Kunst« nem egyeseket zsarol, nem is részvénytársaságokat, hanem egész államokat. Persze nem Angliát, vagy Franciaországot, hanem exotikus országokat, a Balkántól Hondurászig, amelyekről megírja, hogy az államférfiai athéni bölcsek, a nép boldog, az ország gazdag. A véletlen néha csufot űz a »Moderne Kunst«-ból, például amikor olyankor magasztalta Venezuelát és Castrót, amikor népe fellázadt és elűzte a zsarnok diktátort... A kitűnő német ujság legközelebbi Spezialnummer-je Magyarországról szól majd, már olvastuk a kormány leiratát a hatóságokhoz, szolgáltatassanak minél több adatot az ujság kiadóhivatalának. Megjelenünk a lapban, bölcs kormányunk jóvoltából, amely az ő hatalmának aplombjával ime hivatalosan beiktat bennünket a megzsarolható Balkánországok sorába.

Inasok.

Ne akadjunk meg a címen és ne sejtünk mögötte holmi sánta politikai szimbolizmust. Mert nem azokról lesz itt szó, akiket az élczip-humor elnyűhetetlenül Smolen Tóniknak mond, a vezérczikk-frázis pedig a hatalom mindenre kész szolgáltnak nevez. Hanem átvitt értelem nélkül beszélünk az inasokról, azokról a simára borotvált legényekről, akik bizonyos számú koronák és lakás- és ellátás ellenében livrét öltenek, hogy eleven dokumentumaivá legyenek gazdáik előkelőségének. Mint az előkelőség és vagyon kifejezői, a mi mai gazdasági berendezésünk mellett az inasok jelentősége hasonlít a briliánsokéhoz. A szénvegyületek között nem a gyémánt a legnélkülözhetetlenebb, hanem a becsületes, a buta szén, és a cselédnépség között nem az inas a legnagyobb kincs, hanem a becsületes, buta — mindenre. A gyémánt még csak akkor lesz érték, amikor kiderül róla, hogy ritka, és akkor aztán felfedezük, hogy mindenféle szépséggel teljes, felissza a napvilágot és szikrázva zuzza széjjel a sugarait. A szétzuzott nap-sugár nem szebb ugyan, mint az ép, az érintetlen, nem is melegebb és nem kápráztatóbb, de mindegy. Mi adjuk meg a gyémánt értékét, amikor elhiszszük, hogy a fény, ami hideg köszvéből árad, a mi gazdagságunk tündöklő ragyogása... És az inas? Valamennyire ékszer ő is, szégyen, anélkül, hogy sejtene és aki teheti, magára aggatja a gazdagságnak ezt a kifejezőjét. És a fény, ami köcsögalapjáról árad, a livréje gombjának csillogása: mind a gazdája vagyonáról mond irigységet keltő mesét. De ezt az ékszert, — az inast — mint igen jól tudják, két tulajdonság mégis jelentékenyen megkülönbözteti a gyémánttól: nem karczolja az üveget, aztán meg a gazdáik nem a fülükben hordják, hanem a hintóik bakján, a kocsiától balra...

Még rengeteg sokat kellene elmondanunk az inasokról és főleg a pesti inasokról; amennyire csak lehet, sorját kerit-

jük minden mondanivalónknak. Meg kellene jegyeznünk például azt, hogy az inasnak nálunk nincs olyan sok fajtája, mint egyebütt. Párisban más a valet, más a domestique, más a valet de pied, a valet de chambre, a larbin, a chasseur és még minden, holott nálunk ez a sok differenciálódás mind beleolvad az inas kollektív fogalmába. Sőt még ennél is több, mert ha csak egy kicsit is körülnézünk, észreveszszük, hogy a mi inasaink voltaképpen ikertestvérei a Molière pompás maitre Jacquejának, aki Harpagon mellett nemcsak komornyik, hanem egyben házmester is és kocsis, aszerint, hogy livrében van-e vagy hálósípkában, vagy csizimában, ostorosan. Nálunk az inas egy személyben szobalány, még jó, ha nem szakácsnő, mint egy nagyon jeles írónknál volt, aki a világ minden kincséért se mondott volna le az inasáról, ahányszor csak lehetett, említette, szóba hozta a legényt, akiről csak a benső intimsok tudták, hogy az írónak egy személyben a borbély, a szakácsnője, a ruhafoldozója és szobalánya; hony soit qui mal y pense.

Aztán még valamit. Nálunk ritkák az inast tartók. Ezek a családok többnyire ismerik egymást, vagy ha ők nem, az inasok mindenesetre. Más cselédeknel, szobalánynál, egyébnél még számíthat az ember arra a szerencsére, hogy az új nem ismerte a régít; inasoknál ez lehetetlen. Ahány inas, egymásnak mind régi jó barátja. Hogy hiba ne legyen ebben, erre való az inasok klubja, sőt — ki tudott róla — hivatalos lapjuk is van, amelynek regénycsarnokában különben csak néhai báró Podmaniczky Frigyes és boldog emlékezetű Beniczky Lenke regényeit közlik, részint mivel ezek az előkelő világhoz tartoztak, részint meg azért, mert az ő regényeikben az illatos havannáról levert hamu mellett nagy és döntő szerepe jut az inasoknak. Minálunk azonban az inasok még némi szeméremmel és titokban rendezkednek be a klubéletre, nem úgy, mint például Párisban, ahol két egyesülésük is van, az egyik, az társasjellegű csupán: a Société des Gens de Maison, a másik ellenben határozottan gazdasági karakterű, szakszervezet, szindikátus, amelyen belül vannak a vörösek, kívül a sárgák. Ami szinte lehetetlennek látszik, Párisban megtörtént: a gazdagságnak ezek a luxustárgyai, majdnem parazitái, az inasok, szociális szervezetet alkottak. Aki mélyebben néz a dolgok mögé, ebből azt a tanulságot vonhatja le, hogy Párisban az inas szükségesebb valami, mint nálunk, sőt bizonyos körökben annyira nélkülözhetetlen, hogy ime, osztályöntudatra juthatott. A mi inasaink még messze vannak ettől, ami azonban nem az ostoba voltukat vádolja meg, hanem azt, hogy könnyen nélkülözhetők lévén, gazdasági harcra nem is gondolhatnak...

Ennyit a gazdasági profiljukról. Szólni illenék kissé az inasainkról mint kuplé-hősookról, vagy hogy szebb kifejezéssel éljünk, az inasokról az irodalomban. A színpadon az inas: kezdő stációja a színpadi karriérnek. És aki harmincz évi inas-szerepjátszás után még mindig ennél az állomásnál vesztegel, ne zugalódjék a sors igazságtalansága ellen. Ime, Coquelinről is feljegyezték, hogy ő volt a legideálisabb színpadi inas. Aztán meg a színész, aki sok szerepet játszott, ha meghal, senki se tudja róla, mi volt a legértékesebb alakítása. És a nekrológ kong. az ürességtől.

Mivel pedig a szép, a magasztaló nekrológnak (persze: a magunkénak) élünk valamennyien, azért jobb annak, aki harmincz évig egyebet se játszott, mint inast, mert arról érzékenyen, szívbéli melegséggel jegyezhetik fel, hogy bár csak inast személyesített, de ebben utolérhetetlen, páratlan volt. Rossz szinpadinast még senki se látott...

... Akarsz-e pompás és olcsón élvezetes estét szerezni magadnak, szíves olvasó? Térj be valami nagy, szenczációs hangverseny napján a hangversenyterem foyejába. Mondjuk a Vigadóba. A feleséged ugyanis ott van a publikum soraiban (egy újságíró rokonod ingyenjegyet szerzett neki) és a koncert végére ott kell lenned a foyerban, hogy nődre várj. De te légy ravasz és ne a koncert végére érkezz, hanem mondjuk: amikor a hangverseny még a delelőjén van. Sokáig kell majd várakoznod, szent igaz, de a multság, amiben részed lesz, kárpótol ezért a kis kellemetlenségért.

Fel és alá járkálsz a foyerban, ahol a lépcsőtől jobbra egy óra osztja perczekre az örökkévalóságot, balról pedig egy elromlott termométer jelzi, némely higanyoszlop mennyire züllik, ez itt például zérus alatt tizennégy fokra sülyedt, holott a foyerban kellemes tavaszi langyosság leng, sőt büzlik. De mondom, fel és alá jársz az előcsarnokban, ahol az óra és a termométer előtt egy-egy uniformisos szolga áll, két Leonidás, aki a lépcső alján örökodik, nehogy átkelven a Thermopylén, illetéktelenül besurranj a hangversenyterembe Schumannt enni és Chopint inni rája. Két ór és mindenféle livrés inasok. Felülről néhány gyenge villamos lámpa osztja fukaron a világosságot, van több lámpa is, de az majd csak akkor gyul ki, amikor a hangversenynek vége. Járkálsz fel, járkálsz alá... És most egyszerre úgy érzed magadat, mintha valami vízzel teli üveg-edényt szemlélnél, amelyben aranyhalak uszkálnak, keríngenek: Az edény közepén egy-két porcellánfigura, amit ringásba hoz egy elsurranó aranyhalacsckának farkcsapása. És a vörös háttas halak között van egy, amelyik fekete. Ez se nagyobb, mint a többi, ez is aranyhal, csak éppen hogy fekete... Hiszen ismered polgári lakásoknak ezt a szimpla disztét, az aranyhalas tálat? Magad is már ezerszer láttad. A látvány oly ismerős... Igen, aztán észreveszed, most miért olyan különös az egész. Mert úgy érzed, mintha a foyer lenne a vizes tál, az uniformisos örök a két porcellánfigura, a garrickos, czifra inasok az aranypikkelyes aranyhalacsckák és köztük te a — fekete hal. Te se vagy több és nagyobb, mint azok, akik veled egy tálban uszkálnak, te is csak olyan aranyhal vagy, mint azok, de neked nincs ezüstös gombod, nincs rézpitykéd, te fekete vagy, de azért mind együtt kerengtek, jártok fel-alá a foyerban és imolyogva hozzásurlódtok a két örhöz, akik ilyenkor kómikusan meginognak helyükön...

Téged a feketehátuságod megkülönböztet, de az inasok, akik egymás közt vannak, jó barátok, beszélgetésbe elegyednek. Beszélnek nőkről, fecsegnek a gazdáikról. Aztán jön egy kis kombinálás, beszélnek a gazdáik nőiről, és a nők gazdáiról, ami nem mindig jelent szükségképpen egyet. Valamelyik inas, barna képű, magas legény, általános érvényű aforizmát kockáztat meg:

— Uraságnál jobb szolgálni, mint a királynál.

— Miért? — kérdi egy másik.

— Mert a király rendjelet ad az ő hü inasainak, de én tudok egy legényt, aki Lichtenstein herczegnél szolgált és egy arany czigarettatárczát kapott tőle... Mit kezd az ember rendjellel? Rendjel az nem mutatós, azt mindenki kaphat, de Lichtenstein herczegtől nem kap mindenki tárczát... Azt lehet mutatni. És lehet mondani: Ezt Lichtenstein herczegtől kaptam... Ez imponál. De rendjelet nem lehet mutatni... Azt vagy észreveszik, vagy nem... És ha észreveszik, nem lehet mondani: a királytól kaptam. Ugyis tudja mindenki, mert mindenki kapott már tőle ordót...

Mintha az inas elmékedésének szólna, felülről, a hangversenyteremből most tapsvihar zug ki. Az inasok, akik eddig odalenn ödöngtek, most hamar a fogasokhoz szaladnak, lekapkodják róluk urnőik drága mantilláit, boáit, belépőit, prémes kabátjait. És egy pillanat multán már ott sorakoznak a sokféle holmival karjukon, a lépcsővel szemközt. A lépcsőn most hangosan, vitatkozva, de azért nem minden büszkeség nélkül jön le néhány fehér ingplasztronos, szmókingos ur, az egyik kicsi és poczakos és monoklit visel, a másik nagyhaju és czvikkeres, a harmadik kishaju és czvikkeres, a negyedik kopasz és czvikkeres, az ötödik, a hatodik, a hetedik is czvikkeres és hangosak és a naiv inasok, amikor meglátják őket a lépcső tetején, összesugnak: — Vége... vége...

De te fölényesen mosolyogsz és tudod, hogy nincs vége, csak szünet van és ezek a czvikkeresek, meg a gömbölyded kis monoklis: ezek nem közönség, hanem kritikusok.

És a tapssal együtt elviharzik az újságírók kara. Ezek: jobb fenéken el, fenn megint bezáródnak a hangversenyterem ajtai, mi pedig, az inasok meg én, várjuk a koncert végét... Az inasok karján még mindig rajta a kabát, meg egyéb. Szegények nem tudják, letegyék-e? Visszaaggassák-e? Vagy éppen akkor ér véget a koncert, amikor megint a fogasokon lesz a mantilla meg a bunda, meg a boa és a belépő. Akad köztük aztán egy merész. Jöjjön, aminek jönnie kell, de nem tartja a kabátot tovább. Visszaakasztja. Lassanként a többi is követi a példáját, csak egy van még, egy született konzervatív, ez okosabb akar lenni, mint a többi és még mindig a karján nyugtatja urnője prémes kabátját. A többi inas korholja, szidja, végre pedig erőszakkal tépik le karjáról a kabátot. Az ifjui radikálizmus győz a makacsságon és a harcznak a bunda adja meg az árát, mert közben alaposan megtapodják...

Aztán megint az előbbi kép: a várás. Most már politikára terelődik a szó, az a kérdés, lesz-e háboru vagy nem? És mert nem jutnak dülőre, most észrevétlenül más mederbe tér át a beszélgetés: meddig tarthat vajjon a koncert? Fogadó ringek alakulnak... Tizig... Negyedtizenegyig... Féltizenegyig... Mindjárt vége lesz... Ismerik őket a világ minden művésztét, de nem a hangjáról, hanem arról, hogy meddig szokott énekelni, hegedülni vagy zongorázni. Knote jó művész: fél tizkor végez. Kubelik se rossz, háromnegyed tizre, legkésőbb tizre mindig kész van... De az a Rosenthal Móricz (már a neve is rossz), az néha fél tizenegyig is kihuzza. És folyik a találgatás, hogy ez a mostani koncert vajjon meddig tarthat?

Még javában kötik a fogadásokat a foyerban (és talán odafenn a terem zenesnobjai között szintén), amikor most fenn a lépcsőfokok tetején megjelenik egy ur, leszalad a szolgálhoz és szól neki:

— Ő fensége kocsiját!

József főherceg kocsiját szólítják. Rögtön vége lesz a koncertnek. Ő fensége nagy zenebarát, de a születése és rangja hozza úgy magával, hogy neki kell elsőnek elhagynia a termet. Ha ő megy: a többiek nyugodtan sóhajthatnak fel:

— A koncertnek vége!

És akkor boldog mindenki, az inasok, a publikum, sőt maga az exekutív művész is, aki előkelő hajlongása közepett észre se veszi, hogy a végső tapsorkán, a nagy tapsfergeteg micsoda mázsás kövéket hengerget le az ő extatikus közönségének szívére...

Badaud.

Gróf Károlyi Mihály.

Egy országban, a hol az is érdekes, aki elnök akar lenni, duplán érdekes ember gróf Károlyi Mihály, aki nem akar az lenni. Pláne nem akar elnöke lenni az *Omge*-nek, ami körülbelül annyit jelent, hogy nem akar Magyarország világi hercegprimása lenni. S mégis megválasztották, mégis lemondott s újból megválasztják, s ha akkor elfogadja a hercegprimasságot, nagy tényező lesz az országban, s ha nem fogadja el másodszor sem, hát az lesz, ami most: egy igen nagy ur, aki azt mondja: nem kell valamire fölállanom, hogy lássanak s magam is tisztán lássak.

Gróf Károlyi Mihályról a nyilvánosság eddig főleg negatív dolgokat hallott. Például azt, hogy nem akart képviselő lenni, tehát a politikától távol óhajt maradni. S távol maradt is. Az ország egyik leggazdagabb mágna *von Pickauf* kezdetű volt politikai karriert: huszonnégy éves korában beállhatott volna államtitkárnak. Azonban, úgy látszik, szűrő, átható szeme inkább kíváncsi a világra, semmint kormányozni akarna. Magánember maradt. Ellenben mindenütt, ahol ahol uri függetlenségéből semmit sem kell feladnia, ellenben uri hajlamainak pazarul és előkelő csöndben élhet, ott igen érdeklődő és tevékeny tud lenni. Kulturális közügyekből mindig kiveszi részét, társadalmi akcióknál ott van, jótékonyági intézményeknél első. S anélkül, hogy mutatná magát, anélkül, hogy beszélgetne magáról, mindenki tud föléle legalább is annyit, mint egy politikusról, vagy istállótulajdonosról.

A gazdatársadalom is, mely természetesen számbaveszi nevét és vagyonát is, nem a nevére és vagyonára pályázott, hanem az emberre, akinek nincs reklámja, aki nem is produkálja magát, mégis azt a tudatot keltette mindenkiben, hogy tartalmas, vezérszerépre hivatott egyéniség. Körülbelül olyan, mint a mesebeli tizenharmadik szoba, melybe tilos betekinteni s

noha senkisémet nézett bele, éppen rejtelmes elzárkózottságánál fogva nyilvánvalóan nagy, rejteti és megismerni érdemes kincseket tartalmaz. S furcsa: annyi ajtó nyílik ki magától, mely nagy és előkelő ürességet tár fel, s a melyikbe érdemes volna beletekinteni, zárva marad. A csukott ajtók és a zárkózott emberek a legérdekesebbek. Ámbátor Károlyi Mihályról erősen hiszem, hogy valamikor meg fog nyilatkozni s abból legfőlebb neki lesz kára, az országnak nem.

K. T.

Grieg-szonáta.

Ringó öbölben uszik a nap fénye;
Hajnali pirt ölt Christiánia.
Oczeánhajó siet be a révbe:
Jól esik végre megnyugodnia;
Messziről jött, idegen világrészből,
Utján meg-megrohanta a vihar:
Tépetten lóg le az árbocz fejről
Egy színes zászló... Lágy habot kavart
A tengerjáró gálya csavara...
Beért a révbe: hosszú kötelek
Rablánczán sinylik a vízszörnyeteg;
Belényög olykor páncél-oldala...
... Körötte most szitálja szét a hajnal
Aranykődét a nagy város felett...
És ébred minden... Növekvő morajjal
Jelentkezik az élet. Száll a tett
Szilánkja szét a munka üllőjéről...
Mindenki fegyvert ölt és harcra készül.
Sípolt a gyár, forog ezer kerék,
Napi robotját megkezdette rég
Ezernyi munkás... Christiániában
Így indul meg a nap... És Európa
Fennhangon zug: enyém e város! Lázban,
Munkában én vagyok uralkodója!...
... Lüktet az élet...

Kissé távolabb,

Hol szigetkéken megtörik a hab:
Kigyóként kuszik befelé a tenger,
A szárazföldet széthasítva... Szender
Terül a csendes, habtalan vizen;
Két oldalán a sziklák mereven
Huzódnak el... A Folden-fjord felett
Már kora reggel késő este lett:
Éjféle napnak hamuszínű pirja
Halódva hull bele a tengersizba...
... Mélységes csendű, álmódzó fjordok
Kékes vizén egy bárka imbolyog;
Dalt dünyög a halász: fátyol-akkordok
Ringatnak egy mélységes bánatot...
... Körötte csend... Fölötte csend... Az est
Lopózva jött és árnyat vetni kezd...
... Száll a vitorla... És amerre kél:
Csenevész fákról hull rá pár levél...
... Alszik az élet...

Rudnai Győző.

Krónika II.

Lakásinség.

I.

A hatóság.

1906-ban:

A VÁROSATYA: Itt sürgősen kell cselekedni, össze kell hívni egy ankétet, ki kell küldeni egy bizottságot, érintkezésbe kell lépni a kormányval és a közutival...

EGY HANG A KARZATRÓL: Házakat kell építeni.

A POLGÁRMESTER: Sürgősen kell cselekedni, az igaz. De téved a városatya, ha azt hiszi, hogy ezt most indítványozni kell. A lakásinséget régóta ismerjük s mióta hivatalban vagyok, megoldására egyre sürgősen cselekszünk. Tanulmányoztuk a kérdést minálunk, más városokban, ahol lakásinség van és olyanokban, ahol lakásinség nincsen. Husz év óta a legsürgősebben gyűjtjük a statisztikai adatokat, hogy hány lakás, hány lakos, hány szoba van és hány szoba nincsen. A sürgős segítséget még sürgősebben fogjuk folytatni azzal, hogy tanulmányozzuk a háziur fiziológiáját, a lakó pszichológiáját s jogügyi osztályunk a meglevő törvények és rendeletek megfelelő reformjával is foglalkozni.

A KORMÁNY: Ez mind szép, de nem ér semmit se. Lakásokra van szükség, ennél fogva lakásokról kell gondoskodni. Ime törvényjavaslat hatezer munkáslakásról, ezt sürgősen elfogadtatom. (Éljenezés.)

*

1909-ben:

A VÁROSATYA: Már megint lakásinség van. Ugy látszik még sürgősebben kell a kérdéssel foglalkozni. Nem cselekszünk oly gyorsan, amilyen gyorsan a város fejlődik.

A POLGÁRMESTER: Nem rajtunk mulik. 1906 óta, mióta a lakásinség akuttá lett, sok mindent elkövetünk. Új lakbér-szabályzatot is terveztünk s tanulmányainkkal majdnem elkészültünk, sőt most már ott tartunk, hogy éppen csak pénz nincs a lakásinség enyhítésére. Nézetem szerint kiderült, hogy a kormány által tervezett hatezer munkáslakás nem elég.

A KORMÁNY: Jól van, fogunk tizenkétezeret tervezni. (Éljenezés.)

*

1912-ben:

A VÁROSATYA: Tűrhetetlen, hogy az automobiloikat nem tiltják el a sebes hajtástól. Legalább az olyan utcákból kellene őket eltüntetni, ahol vagyonosabb emberek tanyáznak, akiknek ágyuk és szekrényük is van, amivel nem tudnak olyan gyorsan a száguldó töf-töf utjából elhurcolkodni. Igaz, hogy a lakástalanoznak az utcára költözésével a lakásinség lényegesen enyhült, de a megoldás csak akkor lesz gyökeres, ha ezzel kapcsolatban az automobil-közlekedést is szabá-

lyoznánk és az utcai lakások biztonsága érdekében éjjeli őrköt szerveznénk.

A POLGÁRMESTER: Megnyugtathatom a tisztelt városatyát, hogy a tanács ezzel a kérdéssel is foglalkozott. De őszintén szólva, az automobil-szabályzatot csak palliatívának tartom, az igazi megoldás mégis a lakáskérdés megoldása volna. Igaz, a kormány tizenkétezer munkáslakást ígért, de még egyet sem épített. Legalább megengedné a kormány, hogy mi is ígérjünk ugyanennyit.

A KORMÁNY: A kormány ismeri kötelességét. A fővárosnak nincs pénze munkáslakásokra, ezt a föladatot a kormány a magáénak ismerte föl, s ha kevés a tizenkétezer munkáslakás, inkább maga ígér még tizenkétezeret, de a főváros pénzügyeit nem engedi megrontani. (Éljenezés.)

II.

A jó háziur.

A LAKÓ (habozik).

A JÓ HÁZIUR: Nos, kedves barátom, kíván még valamit?

A LAKÓ (remélve): Nem, méltóságos ur. De mégis: engedje megszoritani a kezét.

A JÓ HÁZIUR: Miért?

A LAKÓ: Remegve nyitottam be önhöz a házbérrel. Ez is olyan sok és el voltam készülve, hogy ön is, mint a többi, stájgerolni fog.

A JÓ HÁZIUR: Ilyet gondolt felölem? Hát mért nem mondta előbb? Azaz, nem ezt akartam mondani. Azt akartam mondani, hogy én nem vagyok uzsorás. Én nyugodtan akarok aludni s nem szeretem, ha átkoznak.

A LAKÓ: Ó, a méltóságos urat áldani fogják. Higgye el, annyi lelketlen nyüző között jól esik ilyen házban lakni, ahol nem nyúzzák az embert.

A JÓ HÁZIUR: Higgye el, uram, én szeretek nyugodtan aludni. S emberségesnek is kell lenni. Én tudom, mi az az éjjeli nyugalom, mert ritkán van meg. Azt is tudom, mit ér a lakás s ha megkapom a rendes árát, nyugodtan alhatom.

A LAKÓ: Bár mindenki úgy gondolkodna, mint a méltóságos ur. De alig van még hozzá hasonló. A kollégáimnak a hivatalban mindnek harmincz, negyven, sőt ötven százalékkal emelték fel a házbért.

A JÓ HÁZIUR (kiáltva): Ötven százalékkal is.

A LAKÓ: Ugy-e fölháborító?

A JÓ HÁZIUR: S megadták szó nélkül?

A LAKÓ: Mit csináljanak? Lakni csak muszáj. Ezért vagyok meghatva, hogy a méltóságos...

A JÓ HÁZIUR: És maga is szó nélkül megadta volna?

A LAKÓ: Mit csináljak? Nekem is muszáj lakni. De a méltóságos ur jó...

A JÓ HÁZIUR: Igen, én jó vagyok; nem vagyok uzsorás és nem vagyok számár. Én önnek nem stájgerolok, mert nyugodtan akarok aludni; én önnek csak felmondok.

A LAKÓ: Felmond? Miért?

A JÓ HÁZIUR: Mert én nem stájerolok, hanem felmondok. Én nem vagyok számár és nyugodtan akarok aludni. És számár volnék és nem tudnék nyugodtan aludni, ha ötven százalékkal többet kaphatok egy lakásért és ötven százalékkal kevesebért adom. Maga is aludjék nyugodtan, én önnek nem stájerolok, de az utódjától ötven százalékkal többet akarok kapni.

Simplex.

Saison.

A nagy élet.

— febr. 19.

Egy aggódó apa írja hozzám a következő levelet:

Tisztelt uram!

Ön, aki még soha senkinek nem adott jó tanácsot, könyörüljön meg ez egyszer rajtam, mert úgy vagyok, hogy nem tudok eligazodni ebben a világban.

Beamter vagyok, családapa. Olvasok ujságot. Könyvet ritkán, mert nem nagyon telik. A fiam jogász. Misi-nek hívják. Leginkább róla lesz szó.

Négy év óta jár az egyetemre a Misi és még nem tette le az első alapvizsgát sem. Ezen nem bánkódnám, mert én sem voltam jobb a Deákné vásznánál. Már asszony, gyerek volt a vállamon, amikor letettem azt a rongyos államvizsgát, ami kenyeret adott. De volt elég lelkierőm hozzá.

Hanem ez a Misi, ezért igazán aggódom. E' már egészen pesti gyerek lett és úgy beszél velem lóhátról, mintha a magamfajta vidékről fölszármazott ember már nem is menne manapság emberszámba.

Az anyja egyszer gyerekkorában leejtette, lehet, hogy ezért lett olyan furcsa ez a Misi. Még jogász sem volt és már kávéházba kezdett járni. Vidéki ember létemre nem tudom megérteni, mi jó lehet abban a füstös kávéházban. A Misi megértette és tizenhét éves korában már a kaszirnénak udvarolt. Egy pofonnal azonban kiábrándítottam belőle. Nyugtóm is volt tőle egy évig.

Akkor aztán a Misi elkezdett mindenféle társaságba járni. Hosszuhaju, kóczos emberekkel láttam. Azt mondta, hogy festők, írók, bohémek vagy tudja a manó kicsodák. Akárkik voltak, de nem lehettek becsületes emberek, mert örökké kávéházban lebzseltek.

A Misi azonban egészen átalakult a képükre. Minden héten más baja volt. Egyszer preraphaelita volt, aztán vegetáriánus, majd meg buddhista, teozófus, okkultista és még Isten tudja micsoda. Magyarázta buzgón nekem, hogy miféle ez a sok csuda, de én csak bólogattam rá és magamban gondoltam: »Majd megokosodsz te is«.

Egy ideig azzal rágtam a fületem, hogy aszongya, hogy aszongya, hogy csak egy nagy föstő van a világon,

valami Gogén. Addig noszogatótt, míg egyszer magam is föl nem kerekedtem és a drága pénzemen meg nem néztem azt a hirest. »Hát, — mondok — ez az a Gogén?« No... majdnem mondtam valamit. »Hát odahaza a Suta Patyola Pista, aki a vásáron parasztnak árulja a csöndéletjeit, különbet fest, mint ez a te hiresed.«

Még a Misinek állt följebb és úgy lekonzervatívóztott, úgy leöregurazott, hogy csaknem elcsattant a második pofon a nyílt színen.

Később rajtakaptam, hogy verseket ír. Dugdosta előlem őket, de hozzájuk jutottam mégis. Valami utcza lyányát énekelt meg és aszongya, hogy aszongya, hogy »erényed tündöklőbb mint szüzi sejtalem. te vagy az egy s igaz százölü szerelem«. Kértem tőle: »Miért irsz te pont után kis bötüt?« Azt feleli, hogy öregbötüt ma már csak falusi kisbirók irnak.

Türelmes ember vagyok és vártam, hogy majd csak megjön neki az esze. Vártam mostanáig. De most már elfogyott a béketüresem. A minap reggel, mikor a hivatalomba mentem, kivel találkozom a lépcsőházban? A Misi volt. Jött haza. Ha azt mondanám, hogy sápadt volt, hazudnék. Zöld vót. Zöld, mint az éretlen szilva. Az ajka kék. A szeme körül hurkák. És a szájából valami ocsmány pálinka büze gőzölgött.

— Mit ittál? — rivaltam rá.

— Abszintot — felelte megtörve.

Egész nap nem ment ki a fejemből ez az abszint, amit ő ivott meg. Ha azt mondta volna, hogy »bort«, feleltem volna neki: »te lump!« Ha azt mondta volna, hogy »sört«, feleltem volna neki: »te disznó!« Vagy ha legalább pezsgőt mondott volna, rászóltam volna: »te gazember!« De azt a mérget, azt a francia mérget! Hová lesz így Árpád népe?

Mikor a hivatalomból hazajöttem, elővettem az édesanyját, hogy miért nem vigyáz jobban a fiára. A szegény asszony erre kivallotta, hogy a fiu mindig csak reggel felé tér haza. De gyakran megesik, hogy csak harmadnap, vagy negyednap reggel érkezik meg. Elöttem titkolták a dolgot, mert félték tőle, hogy agyonütöm.

Én agyon is ütöm, fogadtam meg, de a fiu még aludt — délután három órákor — és megvártam, míg fölkel. Végre feltápáskodott és akkor elővettem. Ide írom a tanulság kedvéért, hogy mint folyt le ez a cifra párbeszéd.

Én: Te hetedhét országra szóló gaz korhely, kapczabetyár és snapsz-lovag! Hol jártál az éjjel?

Misi (szemtelenül): A nagy életben.

Én: Igazat beszélj, mert kirugom mind a harminczkét fogad, ha kertelsz előttem, te abszint-haramja, te Gogén!

Misi: Apám! nem Gogén, hanem Szanin.

Én: Szanin? Mi az? Már megint valami kaszirosné? Vagy föstő?

Misi: Apám, ön nem a huszadik században él, hanem a középkorban. És nem lehet többé fölvilágosítani.

En: Mindjárt fölvilágosítlak én egy pofonnal!

Misi: Persze: pofon! A régi iskola. Vagy azt hiszik édes apámék, hogy az élet nagy problémáját el lehet intézni egy pofonnal? Önöket régen arczul verték, hogy megvakuljanak és többé ne láthassanak az élet legmélyebb titkaiba.

En: Mit papolsz?

Misi: Már rég meg akartam mondani édes apámnak, hogy nem tűrök többé magam felett szellemi zsarnokságot. Én egészen más ember vagyok, mint ön. Nekem egészen más világom van, mint önnek. És bennünket századok, a fölvilágosodás századai választanak el egymástól.

En: Azért mégis a fiam vagy.

Misi: A nemzés kötelékeinél sokkal erősebbek az eszmék szálai.

En: He?

Misi: Én élni akarom az életet. Ki akarom élni a nagy életet. És a szerelmet annak akarom tekinteni, ami. Nekünk ne tiltsák el szülők, törvények, hogy szeressünk. Mi szeretni akarunk. Szabadon, bátran! Nem törődve a világ álerkölcseivel! Felszabadítjuk a szerelmet a képmutatás uralma alól! Egész lélekkel, teljes szívvel akarunk szeretni! Megcsináljuk a szerelem forradalmát! Akik szeretik egymást, egymáséi legyenek! A többi mellékes. Az egész világot meg akarjuk tanítani erre az egyetlen, nagy életigazságra, hogy: szerelem!!

En: És ezért kell hazajönnöd reggel nyolcz órakor, mi?

Misi: Apa sem volt jobb, de a képmutatáshoz jobban ért, mint én.

En: He? Mi? Mit mondtál? Hogy én képmutató vagyok? Te rüpök! Te nyálas! Ötven esztendő óta nem mert senki ilyen sértést a szemembe vágni.

Misi: Nem akartam megsérteni önt, apám. Ön nem tehet róla. A maguk egész kora képmutatásban nevelkedett.

En: Mondd még egyszer. De előbb hadd vegyem elő a nádpálczát.

Misi: Sem a nádpálczák, sem a pofonok hatalmának nem engedelmesszünk! Bennünket nem lehet többé eltéríteni az igazság útjáról!

En: Ha még egyszer reggel jössz haza, kitekerem a nyakad.

Misi: Ha a nagy élet hív és vágyaim úgy parancsolják, máskor is reggel fogok hazajönni.

En: Ne hozz ki a sodromból, Misi. Én sem voltam jobb nálad. Én is kikapós legény voltam egyszer. De nem járt a szám. De nem járt a szám, ha az apám pirongatott. Meghúztam magam és szégyeltem magam. Mert átláttam, hogy az apámnak van igaza. Én nem bánom, mulass, élj jól, amíg fiatal vagy és ha győzöd; de ne járjon a szád! A szájjaddal vétkezel!

Misi: Csak az igazságot mondom ki vele. És az igazságnak az a természete, hogy mindig fáj a nyárs-polgároknak, a marádiaknak.

En: Hol a fenébe kotyvaltad össze ezt a te igazságot?

Misi: Szanin tanított meg rá.

Eddig van a párbeszéd, uram. És most kérem, feleljen nekem arra, hogy mi az a »nagy élet«, mi az a »Szanin«, és hogy mit csináljak a Misivel.

A Misi apja.

Válaszom röviden a következő:

Tisztelt uram,

»Szanin« egy orosz regénynek a címe és a fiatalság épp most habzsolja. Ugyanez a fiatalság a »berlini szépségesték« iránt is csakhamar érdeklődni fog. Mert minden jó eljön hozzánk Németországból.

Ami az ön helyzetét illeti, uram, ön el van veszve. A fiából újságíró lesz. Magamról tudom, én is így kezdtem. Ismétlem, uram, a fiából író lesz. Vagy nincs is már valami könyvomatosszal?

Igaz híve:

Reveur.

Hamvazó.

Le a maszkkal: halld, kong az óra!
Vén bűnös, megyek hamvazóra;
Havanna hamva hullj fejemre...
Farsangi ékem megfakult ám,
S most, a mámor órái multán,
Nem maradt más, csak szürke pernye.

Duzzadt ajak, kékkarikás szem —
Nem ismerne rám most anyám sem.
Egyre faggat egy felsíró vád...
Vetnék keresztet — s kezem reszket,
Haj, szörnyűségesen kikezdtek
A hajnaliglan éber órák!

Nagy tolvaj voltam: csókot loptam,
Igaz, hogy pezsgős állapotban,
De fényes éjjel!... elit-bálba!
S ah (e bűnöm a leghitványabb!)
Egyszer a karom egy kislánynak
Odaloptam özdekára...

Aztán a vétkem egyre több lett:
Gyujtogattam is. (Az ördögnek
Gyujtottam egy-egy árva gyertyát) —
Gyilkoltam is, hej, szánom-bánom:
Elföldeltem az ifjuságom,
— Hadd tartok hát hamvazó szerdát!

Szánom sok főbenjáró vétkem,
Szánom, hogy oly könnyelműn éltam,
Szánom a sok jó pénzt, mi ráment —
S főként, hogy e szent hamvazóra
— Mint Macbeth, az álom bakója —
Nem bírok kinyögni egy áment...

Rédey Tivadar.

Sturm Albert.

INNEN-ONNAN.

♣ **Sturm Albert.** Pár hónapja, hogy elmaradt a képviselőház folyosóiról, ahol hátratett kezekkel, kissé meggömbült háttal szokott volt őgyelegni, mintha örökkön-örökké keresett volna valakit. Pedig dehogy is keresett! Ott kellett lennie, ahol a politika forrása oly zavarosan bugyborékol, hát ott volt s olyan ábrázatot mutatott, mintha szörnyen érdekelné, hogy a forrásban mi a gyöngy és mi az iszap, holott egyformán lenézte a gyöngyöt meg az iszapot. Sokáig látta, hogyan készül az igazság meg a hazugság. És látta ezenfölül, hogy milyen könnyen gyártódnak a politikai portentumok. Egymásután nőttek ki a politika talajából, pedig nem volt bennük több erő, mint amennyit az ő jóakarata oltott beléjük. Magasra kuszta a karó körül, melyet ő vert melléjük a földbe; a saját okosságát, elmésségét a mások szájába adta s amikor az Ézsauk szavában ráösmert a saját hangjára, közel szorította szeméhez az okulárét és diszkréten hallgatott. Tömerdek nagy ember telt ki szelleméből s ezért is oly bajos azon csodálkozni, hogy a temetésére csak oly kevesen jöttek el. Az emberektől ez nem hálátlanság, csak önmaguk iránt való óvatosság: kerülnek az alkalmat, mely azt a megdöbbenő gondolatot ébresztheti bennük, hogy most a maguk valóságának egy részét temetik. S miért figyelmeztetessék magukat a haláltól arra, amit az élet régen elfeledtetett velük. Igen, igen: elfeledték benne a politikust és elfeledték benne az író is. Hányan tudták a halálhír megjelenése előtt, hogy valamikor irodalommal is foglalkozott? Csak az anekdótáiból ismerték őt, csak azokból a vicceiből, melyeket cinikus kedvében faragott. Ez a cinizmus volt életfilozófiájának megnyilatkozása. Közelről látta a nagy férfiakat és nagy eseményeket s úgy találta, hogy a viccz az egyetlen értékkifejező, amelylyel a világot és az embereket mérni szabad. Hogy az emberek nem érezték találva magukat ettől az életfilozófiától, ez csak igazolja, hogy a viccz csakugyan az egyetlen valami, ami legjobban megközelíti a legtöbb ember niveljét.

24 A gyászoló 498-as. Akit érdekel: látogasson el a Gizella-téri elegáns fiakker-standhoz, érdekes és meglepő látványban lesz része. A gummitalpu, finom kocsi táborában

az egyik, a 498-as, abban különbözik a többitől, hogy lámpása gyászfátyollal van bevonva, és vékony, áttetsző kis gyászfűlör lobog az ostora végén. Aki arra jár, talán észre se veszi, vagy ha igen, nem törődik vele és nem keresi a titok nyitját. Pedig kár... Nézzék csak meg jobban, és látni fogják, hogy a gyászfátyol háromszínű, vékonyka szalaggal van odakötve a lámpához és ez a három szín: Olaszország trikolórja. Igen, a kocsi és gazdája Messinát gyászolja. A kocsi, olajosan barna képű, nagytetű, bus legény, valahonnan Sziciliából szakadt ide, de barátai és rokonai maradtak odahaza a szigeten és ezek belepusztultak a földrengésbe, mialatt ő Budapesten kereste a mindennapit, és azon felül annyit, hogy küldhessen az otthonvalóinak. A szicíliai kocsi a testvéreit gyászolja... És ebben a csendes gyászban van valami, ami végtelenül megható és könyvet szöktet az ember szemébe...

♣ **A bolyongó Wilde.** Turinban járt. Egy ember látta, amint elcsapódott az utcasarkon. Nem hallucinált. Vagyis igen nagyon hallucinált. Ne csufolgassuk, hanem szépen vegyük tudomásul. Wilde él. Az első Wilde-legenda. Utána jó a többi. Érthető ez nagyon s épp oly kevésbé csodálatos, mint az, hogy Petőfit százan látták meghalni és hogy Rudolf királyfi halála után magyar paraszttal ebédezett. Ezek a legendacsinálók becsületes emberek, nem hazudnak, hisznek. Ma mindnyájunk agyvelejében él egy Wilde. Könyvespolczok csak az ő köteteitől roskadoznak. Ismerjük fotográfiáit, tudjuk, milyen papíron, milyen téntával írt, mit evett, minő parfümököt szeretett, hogy öltözködött és milyen ejtéssel beszélt. Budapesten legalább tíz tollszárat mutattak nekem, amelylyel a Dorian Grayt írta. Mi már nem is hallucinálunk. Hallucinál körülöttünk minden: az ég, a levegő, a körut, az aszfalt. Az ő huszéves halhatatlansága ilyen intenzív hatásokban oldódik fel. A turini csoda nem is csoda. Ezek után cseppet sem ámulnék, ha egy napon a Teréz-köruton a maga testi mivoltában jelenne meg s gyémántos tárczájában egyiptomi cigarettákat nyujtana felém.

♣ **Báró Madarassy-Beck Nándor.** Ha valamikor egy magyar Smiles megírja az akarat és kitartás történetét a magyar globuson, elismeréssel fog adózni ama férfiú geniejének, kinek elhunytá alkalmával a közrészvét impozáns módon nyilatkozott. Beck Nándor a kontinens egyik legnagyobb pénzintézetének, a Magyar Jelzálogbanknak volt megteremtője és ennek az intézetnek bámulatos fejlődése és internacionális jelentősége az ő nevéhez van fűzve. A francia tőkét ő mozgósította a mi számunkra és a Beck név hamar nagy népszerűsége tette szert a francziák közt, kik a Magyar Jelzálogbank leveleit kurtán, elmésen csak beceknek nevezték. Fiatalkorában irodalommal is foglalkozott, amint hogy az irodalom szeretete és megbecsülése tradíció volt családjában, melyből a németek egyik híres lírikusa, Karl Beck származott. Kor és betegség két év előtt visszavonulásra készítették. A hozzá hasonló energiák mindegyre ritkulnak. A kor is szenilis lesz, nemcsak az emberek.

♣ **A fertőtlenítő.** Szegény Bárczy István! Ezer nagy tervtől fő a feje s apró piszkokkal kell bajlódnia. Egy Michel-Angelo, akivel széklábakat esztergályoztat a főváros törvényhatósága. Vagy nem rettenetes, hogy Budapest polgármestere azzal is kell törődnie, hogy a fertőtlenítő intézet lovai milyen istállóban laknak. Budapest lakóiról senkisé sem kérdezt, mert embervédő egyesületünk még nincs, de állatvédő

szövetségünk már van. Így aztán mi nagyon jól meg tudjuk érteni, hogy Bárczy István megtiltja hivatalnokainak, hogy az újságírókat informálják. Mert a fertőtlenítő botránya is úgy pattant ki, hogy a tisztviselők nagyon sűrűn érintkeztek az újságírókkal. S abból mindig baj keletkezik, ha tisztviselők és újságírók közt nagy a barátság. Mert a tisztviselő, milyen elégedetlen, éppen olyan malicziózus. Kevés a pénze, de ezer pengőért nem adja, ha főnökének kellemetlenséget szerezhet. S mert magának nem tud pénzt szerezni, hát legalább a főnökének szerez kellemetlenséget. Ezután azonban másként lesz. A tisztviselő nem érintkezik az újságíróval, tehát nem pattanak ki a botrányok, mivelhogy a botrány olyasvalami, ami csak akkor van, ha nyilvánosságra jut. Hiszen igaz, nagyon is igaz, hogy a nagy városoknak cseppet sem használ, ha minden napnak megvan a maga botránya. De mi azt hisszük, hogy néha-néha talán mégis szükséges, hogy az adminisztráció titkaiból nyilvánosságra kerüljön valami. Sőt azt hisszük, nem árt, ha a polgármester is megtud belőlük egyetmást. De hát hogyan akarja ezt megtudni, ha olyan tilalmat bocsát ki, hogy a tisztviselő ne érintkezék a hírlapíróval? A botrány azért botrány lesz és mindenki tud majd róla, csak a polgármester nem. Ha ez a cél, akkor okos dolog volt a tiltó rendelet.

* * *

24. **Olvashattuk**, az orosz rendőrség elfogatási parancsot adott ki Gorkij Maxim ellen. Gorkijt újra börtön fenyegeti, még pedig a leggonoszabb fajtából való, hiszen a politikai rendőrség körözteti a famózus orosz író. És hogy humornak se legyen híján az intézkedés, az elfogatási parancs mint nizzs-novgorodi szobafestőt említi az »Éjjeli menedékhely« híres szerzőjét. Első pillantásra mulatságosnak tetszik ez a minősítés, pedig szebb és érdekesebb, mint amilyennek gondolnók. Az orosz rendőrség el se akarja hinni, hogy az író, a művész Gorkij lenne az, aki az Azev-féle árulókkal tartott összeköttetést és az összeesküvőben nem a művészt sejtí, aki csak a kapitalista, fényűző társadalomban ereszthet gyökeret, mert ez az ő fejlődésének igazi talaja, hanem a szobafestőt látja. Azután kompromittálni se akarja magát vele, hogy az ólom-bányákba juttatja irodalmának egyik büszkeségét, azért az író számára nyit a szabadba kivezető ajtót ugyanakkor, amikor már készíti a szobafestő kezére verendő béklyókat. Ezt a magyarázatját találtuk a téves kvalifikálásnak, ami persze önkényes is lehet, különösen ha a körözölevelet nem is a rendőrség bocsájtotta világra, hanem az az élelmes, nagyszerű részvénytársaság, amely Gorkij Maxim adminisztrálására alakult meg és — mint sejtjük — fényes osztalékot fizet részvényeseinek.

* * *

D. **Csukamájszinü uniformisok.** Éppen a százéves évfordulóra érkeztek meg. Hogy ők is felszólaljanak Darwin mellett és beigazolják, hogy nem is annyira elavult és megczáfolt a mimikri e-mélete, mint amennyire néhányan hiszik. Ime, a katonaság is börtön változtat mostanában. Viszketni kezd neki a piros sapka, fáj az aranygomb és a kék-piros uniformis, akárcsak a gyík betegen porhanyó bőre lassan hámlani kezd monstruózus testéről. Szürkék és porszinűek lesznek legfessebb tisztjeink is, mint holmi jámbor pékkatonák. Lázasan folyik mostanában ez az átöltözködés. A katonaszabók ollói pedig egy háborus veszély előérzetében versenyt csattognak egymással. Mert szó sincs róla, gyöngy a katonaelet, kábítóan szép a csillogó uniformis. Különösen az orfeumban, meg a Kossuth-utczai korzón. A piros hajtóra azonban kellemetlen céltábla s az aranyzsinór fölöttébb bántó, ha a második és a harmadik borda felé cikázik el és a napfényben magára csalogatja az ellenséges golyót. Ez a disz most a magazinokba kerül. Az armádia, mint egy óriási polip, csendesén, de komoly sietséggel fészkelődik. Egyre

több a szürke katona, a csukamájszinü köpeny, a porkék sapka. Itt is, ott is, mindenütt. Ez a nagy test kifinomult idegeivel megérezté, hogy nemsokára a balkáni sziklakatlanba kell hasalnia s most előre félveszi a színét. A katonasapka már épp olyan, mint Szerbiá kékeszürke szirtjei. A ruha pedig veszedelmesen hasonlít a harcztér seszinü porához. Új bizonyítékok Darwin és Aerenthal mellett.

* * *

O **Kutyaadó és termékenység.** Szegény francziák! Mihez nem nyulnak még, hogy a termékenységet bebiztosítsák? Pár év előtt állami jutalmat ajánlottak a sokgyerekes családapának. Aztán politikusok és papok szónokoltak s egy író irányregényt írt a kis francziák érdekében. Hogy csak rajta, szaporodjanak. A gyógytárakban aranyért sem kapható már a meddőséget hozó csodaszer. Most pedig egy franczia lap arról vezércikkhezik, hogy mindennek oka tulajdonképpen a kutya. Ne tessék nevetni: az öleb. Ez a csinos, finom állatka ugyanis a szigorú adó ellenére is közkezdveltségnek örvend Párisban. Agglegények, gyermektelen házaspárok életét fűszerezi, hízélgéseivel és poétikus kaffogásával családias derűt varázsol a mansarde-okba. Nem csoda tehát, ha a francziák nem vágyódnak gyermekek után. Az öleb minden becézgető hajlamukat, anyáskodásukat és gyöngédségüket levezeti. Kutyákat babusgatnak, velők beszélnek, nekik sejtítenek a mogorva agglegények. A vénkisasszonyok macskakultuszát és kanári-imádatát is innen értheted meg. Más sem segít, mint egy újabb, szigorubb kutyaadó. Nevetni való lenne ez a kutya-szociológia, ha nem lenne annyira komoly. Szegény kis francziáknak csakugyan konkurrencziát csinálnak a kutyák. A möpszlik és a pincsik nem engedik, hogy megszülessen egy új Napoleon.

SZINHÁZ.

Antonius és Cleopatra.

— febr. 19.

A veronai édes és halálos idill kemény hangnemben: ez Antonius és Cleopatra. Mintha mélyebb fekvésű g-durban hallanók a régi dalt, de kissé erősebben, komolyabban és harciasabban, aztán lágyabban, buja legatókkal, puha pianissimókkal és olykor-olykor hiszterikus, chromatikus cifrákkal, az örök női szeszély türelmetlen futamaival ékesítve. Ez az igazi szerelem. Nem lira már és nem fuldokló ábrándozás, de ideg-élet; harczoló vágyak küzdelme és a vér szava, a vér zenéje, a forró és bátor vér erotikája. Nem is sápadt holdfényben játszódik le és nem gyerekek és nem bájos leánykák játszzák, de igazi férfiak és igazi nők tűzben, lángban, Afrika vörhenyes alkonyatánál. Ennyi gyönyörűség, ennyi fatális és komoly erő láttán önkénytelen el kell mosolyodniunk, ha a veronai pár gyengéd csicseregésére gondolunk.

Cleopatra már nem fiatal, sőt az udvariatlan és lelkiismeretes Plutarchos elárulja, hogy pont harminczkilenc éves, mikor a római harczost Egyiptomba hódította. Maga is kedvetlenül veti el a tükröt. Csunyanak találja magát. Fekete a keleti nap tüztől, cigányasszonyhoz hasonló és arcza diszkrétén fáradt, gyűrött és redős s langyos és buja testén akkor cikázna utolsót az őz forró ábrándjai. De ez a nagyszerű keleti kokott mégis szebb lett. Álmosan hajlékony, búbajos testét csak éhesebb tette a világ ölelése s Sextus Pompeius és Caesar csókjai alatt nem fáradt el, inkább intelligensebb és idegesebb lett, a szerelem hangszerevé finomodott, mint egy ódon és nemes hegedű. Ő fogja

eljátszani az igazi szerelem tragédiáját. Ő és Antonius, a délczeg, ingerlékeny és asszonyos félisten, az ötven-négy éves római katoná, a szeliden öszülő életművész, kinek hajtincseiben szomorúan lézengenek a dekadens római bacchanáliák rózsalevelei.

Shakespeare egy hősnőjét sem helyezte oly fölséges trónra, mint Kelet királynőjét. Az egész római reszpublika romja az ő trónusa, sápadt dekadencia, hervadó babérok és hervadó rózsák parfüme czirógatja körül mesés alakját és egy hatalmas, katonás, legendás világ mennydörgés-szerű összeomlása kíséri sirba. A titokzatos, színes és romantikus milieu méltó keretje halhatatlan szenvedélyének. Ott a termékeny Nilus iszapjában duzzadó növények, rém-arcok, rikító bálványok és hallgató szfinkszek között ő maga a legnagyobb csoda, kinek bujálkodó testét szent papok sötét szertartásokkal áldják meg. Izig-vérig új ez a beállítás, modern és neoromantikus, majdnem Hofmáns-thaléra emlékeztető. A szerelem pedig nem játék. Nem enyelgés és nem idill, de egy komoly, végzetes és halálos szeszély, amely belenyul az életbe, a világpolitikába és egyformán megmáskítja Antonius és a kigyókkal enyelgő királynő jellemét. Ez a szerelem problémákat hoz. Két világ áll szemben. És mindkettő megváltozik. A nő-világ, Egyiptom is, és a férfi-világ, Róma is. Antonius és Cleopatra ugyszólván kicseréli a lelkét. Antonius nővé lesz, Cleopatra pedig férfi. Ebből a misztikus cseréből a szerelem dalát olvasom ki s a nő lélektanát, az örök nőies szeszélyt, magát a nőt látom, aki a férfit szereti bennünk, de lassan asszonynyá tesz s akkor aztán megvet bennünket, lenéz és elrug magától.

A puha keleti ágy Antonius is lassan beteges, ábrándozó, szeszélyes és féltékeny nővé puhítja s a végén már nem is csodálkozunk, hogy futni engedi légioit és riadt hajóraját. Nézzünk jól az arcába. Már nem is férfi, de epés, izgága, érthetetlen nő, egészen olyan, mint az ő nilusi kigyója. Cleopatra pedig öntudatos államférfi. Ő paktál Caesarral és ő és csak ő veri meg Antonius. Gyönyörű követni nyomról-nyomra e lelki fejlődés szeszélyesen cikázó s mégis logikusan előretörtető görbét, kezdve attól a jelenettől, amelyben Antonius először torpan vissza egyik haragvó triumvirtól és békül össze Caesarral, egész addig, mikor sátrába vonul Cleopatrával s katonái a levegőben bugó sejtelmes hangoknál félve, gyászolva, rettegve bucsuztatják szegény vezérük harci szerencsét. Megértem Symons-t, ha nem is irom alá nézetét, mért tartja épp ezt a drámát Shakespeare legnagyobb remekének.

A *Nemzeti Színház* előadása minden hibája mellett is illúziót keltett és ez első sorban *Hevesi* Sándor érdeme, aki a sok disszonáns hangot ügyesen tudta összehangolni karmesteri pálczájával. A fordítás is az övé, új, becsületes, zengő és mégis beszéltető művészi munka. Igaz, hogy sokszor kibillentünk a hangulatból s a színészek nem egyszer a mese-stílus és a realizmus közt ingadoztak és két szék között a pad alá estek. De vegyük csak számba, hogy ma sehol a világon nem alakult még ki egységes shakespearei játék. *Szacsavay* — lehet még írni róla? — egy sziniiskolai növendék buzgalmaival zökkent egyik sorból a másikba. *Somlyai* ellenben nagyon figyelemreméltót adott. Az első két felvonásban s az ötödik végén, ott, ahol nem ragadta el a realizmus heve s természetes könnyedséggel beszélt a verset, vagy színészi figurává merevedett, majdnem egész, majdnem művészi és mindenekfölött sokat ígérő. *Márkus* Emma királynő Cleopatrája is csak ezzel hódított. Másutt kissé hangsúlyozottan, aláhuzva, megkékczeruzázva hozta ki az egyiptomi hisztéria meleg asszonyiságát és fagyos hisztériáját. *Hajdu* és *Pethes* kis szerepében azonban tökéletesen belesimul a hangulatba s emeli az előadás egységes hatását, és erről jobbat nem mondhatok, mint hogy minden felvonásban, minden negyedórán volt egy pár perc,

amelyben elragadt a hullámzó-hangulatok árama és meglevenült a diszletek és az emberek lusta egyiptomi élete. Ilyenkör egy távoli ég, egy furcsa mese-tájék és egy diadalmas, örök költészet illúzióját éreztem.

K. D.

Művészet.

M. I. É. N. K.

Hát ezért tüztük ki a forradalmi zászlót a millenáris esztendőben, a nagybányaiaknak gunyos kaczagás közben történt bevonulásakor? Ezért verekedtünk tizenhárom éven át a meg-megujuló reakzionárius táborokkal? Ezért dobattuk ki magunkat a Nemzeti Szalon-ból három évvel ezelőtt, mikor a diadalmas bukás csatatüzeiben a Miénk megfogantatott?... Nézzük a vernissage parádéját s elámulunk: micsoda népszerűség övezi az egykor forradalmi tábor. A Szalon máskor kongó termeiben hemzseg a jól szituált polgári közönség; mindenütt nyájas, megelégedett arcok: mintha utolérte volna egymást publikum és művészet. A közönség sietett volna a modernnek után, vagy a tábor állt meg, hogy utolérhesse a közönség? Ha *Andrássy Gyula*, a ki az új rezsim óta tüntetően bojkottálja a Szalont, nem jelent volna meg, hogy dokumentálja a modernnek való tartozandóságát, azt kellene hinnünk: valami kedves tavaszi tárlat vásárára invitáltak bennünket. Egyedül *Apponyi* távolléte engedi sejteni, hogy mégis valami modern hírű társaságba keveredtünk. Egyébként minden a kényelmesen emésztő, szerencsésen beérkezett, pihenő harcosok táborára emlékeztet.

Hát ezért tüztük ki a forradalmi zászlót! Hát ez lett a lázadó petrolörökből! *Szinnyey-Merse* egy csudás atelier-képével állít meg bennünket s mikor éppen ujjongani akarunk fölötte, akkor látjuk, hogy — 1873-ból való! Hát persze, hiszen azt tudjuk, hogy *Szinnyey-Merse* harminczhat évvel ezelőtt úttörője volt a magyar modernségnek, de ez csak annál fájdalmasabbá keseríti azt a tudatunkat, hogy a Mester ma már konok konzervatívva csökönyösült. *Ferenczy* bekötött szemmel, hátra nem tekintve, csak a saját lelkét vizsgálva ment eddig is előre, de most végérvényesen megállt. Igaz, gyönyörű magaslaton, tán a legmagasabb pontján a mai magyar művészetnek, olyan magasságban, ahol a legelső külföldi mestereket tudjuk, de azért ez a megállás végtelen erkölcsi károkat okoz. A Miénk kebelén belül ugyanis most egyáltalán nincs háttérvéde a naturalista ifjuságnak. Az impresszionisták fiatalok; agresszívok, ők kiverékszik a maguk új generációjának az érvényesülést; bejuttatnak a tárlatba minden zöltséget, mely »keresés« ürügye alatt az ő már megjárt és bölcsen otthagyt utakon tévelyeg, de *Ferenczy* a maga fölényes, arisztokratikus exkluzivitásában nem elegyedik a művészeti harczokba s a hozzá szitók nagy, ifju és tehetségben oly erős serege vezér nélkül lézeng a szélsőséges irányok szirtjei között. Pedig ha valakinek, úgy ennek a monumentális, ennek a hajlíthatatlan, erős, fegyelmezett és csodálatosan finom művész-egységnek kellene néha-néha hátra is néznie, hogy jö-e utána új nemzedék, mely az ő nemes hagyományait megőrzi és tovább fejleszti, ahelyett, hogy áldozatul essék meg nem értett s ki nem forrott irányoknak. De *Ferenczy* legalább a maga egyéni művészetében emelkedett. Kettős arczképe a maga nagyszerű egyszerűségében valósággal grandiózus; aktja a fehér bluzos alakka színben, formában, beállításban és átérzésben egyaránt mesteri tökéletességű; női arczképe pedig a maga diszkrét finomságával szinte kiegészíti a kettős arczkép megdöbbentő

monumentalitását. És mégis: Ferenczy is reakciót csinál, ha kiüzi a fiatalokat.

S a többiek? Csók, ez a nyugtalan, heves temperamentumu chercheur visszatért — tán maga sem tudja hogyan? — Dagnan-Bouveret-hez, csak épp hogy kinyalva nincs ugy a »Nirvana«. Már tárgyában szerencsétlenül volt megválasztva ez a nagyméretű vászon. A »Báthory Erzsébet«-től a tavalyi »Vampirok«-ig mindig az erotikus témák izgatták igazán Csók fantáziáját s az ő buja érzékisége roppant erőt szuggerált neki ezeken a területeken. Most, a filozófia magas és hideg régióiban elgyengült ez az erő (vagy tán azért filozofál, mert az ereje gyengült?) s nem tudja se összetartani, se részleteiben egységesen kivinni a nagy kompozíciót. A naturalisztikusan felfogott Buddha egyszerűen kiesik a kiczifrázott felhők közül s a légűrben lebegő aktok mintha tintában fürödnének. Ha a »Kinai baba« és a »Csendélet« ott nem függenének, féltünk volna ezt a roppant erőt, hogy nem fog tudni megbirkózni önmagával. Vagy Glatz, aki egyszerűen megirigyelte Peske babérait? Vaszary, aki pár édes szalon-bonbonnal kedveskedik. Márffy, aki a Kernstock tegnap otthagytott utait járja, néhány még ifjabb társával. A fiatal Ferenczy, aki egyik képén már-már Neogrady vizei felé evez. És Mannheimer, aki néhány gourmetnek való finom kis tájképpel szurja ki a szemünket, mikor mi — egyszer egy évben — a zsenijéhez méltó revelációkat várunk? Lám, Koszta megbecsülte a Miénket, — chef d'oeuvre-jét küldte. És megbecsülte — mint ahogy mindig megbecsüli az ecsetjét — Kosztolányi (Kann) Gyula, aki a Rivierán ellesett impressziók pompás naturalisztikus feldolgozásában elérte, úgy látszik, eddigi fejlődése legmagasabb pontját. Nála is beigazolódik, hogy a naturalisztikus alapot könnyelműen kilöknie nem szabad a művésznak maga alól, mielőtt más, biztos bázist nem talált. Kosztolányi hű maradt eddigi fejlődéséhez, — sikere is hű maradt hozzá máig.

Hát ki van még Ferenczyn kívül, vagy mellette, aki még el nem fáradt a — megengedjük, ma valóban céltalan — küzdelemben? Vannak. Iványi-Grünwald, Rippl-Rónai s a ki egészen külön lapra tartozik: Kernstock. Iványi-Grünwald méreteiben, felfogásában, stílusában, formaezékében, színeinek nemes, komoly egyszerűségében egyaránt monumentális faldísz, a »Tavasza« — ez igazán újjászületése egy töprengő, magával mindig elégedetlen, de egyre előretörő művészleleknek. A mi Csók képéből hiányzik, az itt minden megvan: az átgondolt, átértett kompozíció, az alakok öntudatos stilizálása s a színek logikus, amellet pittoreszk elhelyezése. A mély kék és pikáns sárga foltok milyen finoman vannak itt harmonizálva; a tájképrészletek vonalvezetése milyen méltóságteljes ritmusban csendül össze; tónusa milyen üde s mély és ünnepélyes egyszerre s az egésznek hatása még itt, az alacsony teremben is, milyen dekoratív! A modern művészet folytonos erőelaprózása mellett milyen felemelő érzés, hogy ilyen is telik tőlünk — hóbortosoktól. És itt van Rippl-Rónai, a maga verőfényes, mosolygós, friss és tiszta színeinek bűbajos tavaszával, ezzel a bámulatos meglátásával és megrögzítésével minden mozdulatnak és nyugalomnak, a szín- és vonalritmus által kifejezett impresszióknak e ragyogó kollekciójával. Mintha egy bőségszarut öntöttek volna élénk színes és illatos virágokkal! Ezért nem fél Rippl az új modernektől!

Akikről még beszélni kell, akikről el kell mondanunk a mindjárt fájdalmas igazságokat is, azok Fényes és Kernstock. Fényes mintha tullépett volna azon a határon, amelyet maga elé kitűzött. Emlékezzünk vissza a régi Szalonban kiállított kisvárosi képeire; a napfényben izzó váczi utcákra, a napos, csendes, álmos tunyaságba merült nyári délutánokra. Azokban meg volt oldva Fényes egész problémája; az átmenet a sötét tónusokból a világosakra meg-

történt, de megmaradt a rajzban, a modellírozásban az egykori Fényes egész naturalista ereje. Most mintha immaterializálódott volna s színei is elvesztették előbbi vérbőségekét. Mint ahogy egykor — Szolnokon — valami indokolatlan sárgás-vörös szín került a palettájára, most viszont mintha mézpor rakódott volna akkor oly mély és erőteljes színeire: minden fehér, szinte átlátszó és anyagtan nála. Szerencsére, Fényes sokkal erősebb legény, semhogy ezt ő maga is észre ne venné, s lesz elég ereje hozzá, hogy egyet vissza lépjen. Csak nem kell megijedni a jelszavaktól: az egyszer elért eredmények megtartása még nem reakció. Ezt Ferenczy művészete legszebben illusztrálja. Elég nekünk egy tékozló gyermek, aki két kézzel szórja szét egy életen át gyűjtött kincseit: Kernstock. Ma már egyáltalán nem látjuk: merre tart, s nem szégyeljük ezt be is vallani. Egyszerűen, egységesen, átfogóan látott eddig is, mai egyszerűsége azonban raffinált primitiveskedésnek tetszik előttünk. Am ő bizonyára tudja: mit akar, s mi bizunk rettenthetetlen bátorságában és talentumában. Mégis, ki kell mondanunk, minden szeretetünk és tiszteletünk mellett is, amit géniusza iránt érzünk: ha rajtuk állana, mi hatóságilag tiltanánk el őt a kiállításoktól. Fü nem nő ott, amerre ő jár; hatása kétségbeesítően romboló a fiatalságra. Egy egész sereg fut utána, ész nélkül, megbabonázva, s ami a legrosszabb, — fegyvertelenül. A szerencsétlen ifjak elfelejtik, hogy Kernstock most léghajóban ül s onnan dobálja le a felesleges súlyokat, fegyverzetét, míg ők még fel sem szerelték magukat kellőképpen. Ha ők is megfestik majd előbb a »Hajóvontatók«-at, a »Szilvaszedők«-et, a »Három modell«-t, nekik is szabad lesz erre az egyszerűsége törekedniök, de előbb meg kell tanulniok mindazt, amit Kernstock és Rippl-Rónai már igyekeznek — elfelejteni. Így áldozatul esnek egy nagy egyéniség ama hibájának, hogy kutatásaival nem tud elbujni a műterme szentélyébe. Márffy, Perlroth, Pór, Tihanyi, Orbán s a refúzáltak lehetnek tanuink, hogy igazat beszélünk. S talán Kernstock is, aki nemcsak nagy művész, de embernek is becsületes.

A fiatalságot egyébként nem szabad e tárlatból megítélni. Szebben fest az, mint ahogy itt látszik. Néhányan, így Boromissza Tibor, Ziffer, Galimberti ugyan itt is bizonyosságot tesznek önállóságukról és tehetségükről, — főleg Boromissza »Nagybányai vásár«-ja jobb a törzstagok képeinek legalább a felénél — Czigány Dezső is ifjonti vad erejében mutatkozik stilizált aktjával, de a java vagy kiszorult a zsűrízésnél, vagy rosszul van képviselve. Nem méltó a Miénkhöz, hogy kész, kiforrott műveket nem eresztett be, csak tapogatózásokat, hiszen az is az ő dicsősége lett volna, ha az utódok méltók hozzájuk.

Tövis.

IRODALOM.

Magyar poetry. A Lipótvárosban végre olvashatnak magyar poétákat is. Most már nemcsak Mikszáth kapható angolul, de az Ember tragédiája is s egy csomó vaskos kötetre dagadó magyar költemény, melyet Amerikába szakadt földünk, William Loew fordított. Az angol versek mind nivósak s néhány igazán a művészi utánköltés magaslatán áll. Ha magyar költeményeket olvasok idegen nyelven, mindig az angol áll hozzám legközelebb. Ez a két nyelv, bármennyire nem rokon vér szerint, egytestvér a nyelvészokásokban, a szavak férfias és bátor egymásutánrakásában s a kifejezés tömör erejében. Innen érthető, hogy minden fordítás között legjobban sikerült a *Tragoedie of man* (az Ember tragédiája első angol fordítása), legkiválóbban pedig azok a részletek, amelyekben Madách fanyar, czukortalan és cziczomátlan nyelve dominál. A fordító, sajnos, sokkal több helyütt aggatott a sorok végére csilingelő rimeket, mint ahogy

KÖZGAZDASÁG.

szerettem volna. Különben a hang egészen Madáché. Az anthologia a közelmúlt és a jelen poézisét képviseli. Vörösmartyt, Petőfit és Aranyt, a modern magyar lírikusok közül pedig Kiss Józsefet (Mese a varrógépről, Ágota kisasszony, Jehova, Csók, Egy sir), Vajda Jánost (Bucus, A vaáli erdőben), Reviczky Gyulát (Pán halála), Heltai Jenőt (Az én szobrom) és Makai Emilt. De azért az anthologia nem reprezentatív. A műfordító nagyon tág kritikával választotta ki poétáit s így sok oly költő menekült át a tengeren tulra, aki itthon naponta halálos bűnöket követ el a művészet ellen. Ezek a versek angol habitusban pont úgy festenek, mint a jámbor nyárspolgári klapancziák, melyeket a kritikátlan családi lapok kocsiderékkal szálítanak a banalitásban uszó angol publikumnak. Ebben a milieuban talán poétáknak tartják majd őket. Itthon már nem. Más-ként nagyon érdekes és értékes munka. Komoly szeretet, gond és művészi izlés érzik belőle. A műfordító poéta nemes szerénységgel az Uj Világ angolul beszélő fiatal magyarjainak dedikálja, akik elfelejtették apjuk nyelvét s idegen világban idegen bálványok felé tekintenek. Joggal ajánlhatta volna az irodalomnak is. Minthogy ez a két értékes kötet a maga imponáló készségével a magyar irodalom jövőjének szól s a világliteratura komoly és pártatlan érdeklődésére tart számot.

Bazsalikom. (Erdélyi Zoltán költői elbeszélése.) A definíció úgy szól, hogy csak az a költemény jó, amelyet egy ültő helyünkben végig tudunk olvasni. Ez a definíció nagyon igaz, minthogy így olvastam el az Ember tragédiáját, Puskin Anyeginjét, Poe Hollóját, ellenben arra már senki sem kapható, hogy egy széken olvasson el akár egy strófányi Vargha Gyulát, vagy Lampérthet. Az Akadémia pályanyertes verseit körülbelül az jellemzi, hogy még akkor sem tudjuk végigolvasni, ha odaláncznak bennünket a székhöz. Erdélyi Zoltán költeményére is ez áll. Nem hiszünk már a »költői elbeszélés«-ben. Egyszer, talán először és utoljára sikerült összehangolnia Dehmének a lírát és a regényt egy boszorkányosan ügyes markolással, a »Zwei Menschen«-ben. Erdélyi Zoltán vékonypénzü talentuma lépne a nyomába? Az ő »költői elbeszélése« sulyos beszámítás alá esik. Nádasdy-díjjal jutalmazták, »mely csak abszolút becsü műnek adatik ki«. Erdélyi Zoltán pedig ad notam: dróttalan táviró költeményt irt költsézet nélkül, regényt emberek nélkül és verseket — égbekiáltó, lapos verseket — invenció, csiszoltság és természetesség nélkül. Vannak azonban mulatságos lapjai is. A költő a kommuniké szerint olvasta Byront és Puskind és tudja, hogy a versesregény írója könnyed szellemmel ékes s néha affektált félszeggel keresi a rimet. Ő is megteszi. De mennyire. (Bizottság nem volt nélküle. Mondjuk rá — s rim is! — a füle.) Kábitós. Olyan, mint mikor a sánta markirozva sántit. Azután a hőse, hogy a modernség zamatát adja neki, Amerikába vándorol és mint Childe Harold a hidkarfához dőlve, bucsudalt énekel a »hon«-hoz. Egészen így. 1909-ben. A költemény — tréfa nélkül — úgy végződik, hogy »hazádnak rendületlenül«. A pusztuló gentry visszajön. Akinék nem tetszik, vándoroljon ki innen. Ennyit a kompozíció abszolút becséről. A magyarsága a tótba ojtott könyvszagu irodalmiság, a melyre mostanság viccslapok és kabaretköltők utaznak (»Ékíté lelkét száz erény...« »Szeráfok hangja tölt be léget...« »Van mégis, hol lehajt fejet...«) Elég? A Magyar Akadémia szemében ez a sirásra és káromkodásra készítő humoros idioma is magyar és abszolút becsü. Reám úgy hat, mintha szalmát és csikorgó homokot rágnék. A szerző száz aranyat kapott érte. Száz aranyat annak, a ki végigolvassa.

Hódító uton van immár Magyarországon is a világszerte ismert kaliforniai fügeszörp, amely »Calfig« név alatt került forgalomba és valószínű megváltás az emésztési zavarokban szenvedőkre nézve. Ideális has-hajtószer a Calfig, nemcsak azért, mert pár perc alatt biztosan hat, de azért is, mert kellemes ízű és semmiféle kellemetlen hatással nincs a bélrendszerre. Egy nagy üveg ára 3 kor., kis üveg 2 korona. — Kapható minden gyógyszerárban.

A Budapesti Bank rt. február 13-án tartotta közgyűlését. Az igazgatóság a közgyűlésnek jelentette, hogy a Közgazdasági Hitelbank és a Budapesti Magyar Forgalmi Bankkal való fúzió által megerősödött intézetnek módjában állott a vele szemben támasztott hiteligényeket jelentősebb mértékben kielégíteni, mely intenzív működésnek eredménye az intézet anyagi és erkölcsi szaporodásában, az 1908. évi elért tiszta nyereségben jut kifejezésre. Az intézet bététállománya 3,554.373 K, a váltótárca 4,349.208 K, előleg értékpapírokra 1,976.369 K. A nagyobb leírások után elért 264.923 K tiszta nyereségben elszámolták a beliczai parcellázás realizált nyereségét is. A tiszta nyereség felosztására nézve elfogadta a közgyűlés az igazgatóság javaslatát, mely szerint az eddigi 5% helyett 6%-os osztalékra fordítottassék 180.000 K, 44.900 K helyettesék a tartalékalapba, míg 8497 K új számlára vitessék elő. Elhatározta továbbá a közgyűlés a részvénytőkének 900.000 K-val 4.000.000 K-ra való fölemelést és az alapszabályok megfelelő módosítását. Az elmúlt évben kötött nagyobb üzletek közül kiemelendő a már említett parcellázáson kívül a Diana-sósborszesz egyedárusításának átvétele és a Globus-könyvnyomda és kiadóvállalat rt. szanalása. Megválasztották az igazgatóságba Kovács Bélát, a Kohn A. M. cég beltagját, Neugebauer Sándort, a Kobrak Mór-cég beltagját, a felügyelő-bizottságba az eddigi tagokon kívül Probáld Lajost, a Földhitelintézet főkönyvelőjét és Mitzky B. Miksa gyárost.

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank rt. február 13-án tartotta közgyűlését. Az igazgatósági jelentés szerint az 1908. év 9,202.413 K tiszta nyereséggel zárult, a mi a teljesben befizetett részvénytőke 21.91%-os kamatozásának felel meg. Hozzáadva az 1907. évi nyereségáthozatot, 898.580 K-t, a nyereség összege 10,100.993 K. Ebből az alapszabályszerű levonás 1,256.368 K, úgy hogy a közgyűlés rendelkezésére áll 8,844.607 K. Az igazgatóság indítványozta, hogy ebből 6,720.000 K az 1908. évi osztalékszelvevények 160 K-val való beváltására fordítottassék; az osztaléktartalékalap javadalmazására 800.000 K, az új banképület építkezési tartalékára 400.000, összesen 7,920.000 K használtassék fel; a 924.607 K maradvány pedig, mint nyereségátvitel az 1909. év javára irassék. Az osztalék a részvénytőke 16%-os kamatozásának felel meg. A tartalékalapok 1,200.000 K-val való javadalmazása után, azok a következőleg alakulnak: rendes tartalékalap 25,000.000 K, rendkívüli tartalékalap 17,000.000 K, osztaléktartalék 7,000.000 K, az új banképület építkezési tartalékalapja 3,200.000 K, összesen 52,200.000 K, a mi részvényenként 1242 K-nak és az alaptőke 124.29%-ának felel meg. A hivatalnokok és szolgák nyugdíjalapja 3,202.158 K-ra emelkedett, míg a Láncty-alap összesen 224.900 K törzsvagyon felett rendelkezik. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette, a nyereségfelosztásra vonatkozó igazgatósági javaslatokat elfogadta és a felmentvényt minden irányban megadta.

A Hazai Bank rt. február 14-én tartotta Dániel Ernő báró elnöklésével 14-ik évi rendes közgyűlését. Az igazgatóság jelentése szerint a lefolyt év tiszta nyeresége — mely az előző év nyereségét 32.275 K-val meghaladja — 2,589.676 K, illetve az 1907. évi nyereségáthozattal együtt 2,700.716 K. A közgyűlés a jelentést tudomásul vette, az igazgatóságnak és a felügyelő-bizottságnak a felmentvényt megadta és az igazgatóság előterjesztéséhez képest elhatározta, hogy 7 1/2%-ot, azaz részvényenként 15 koronát fizessenek osztalékul, a tartalékalaphoz 300.000 K, a nyugdíjalaphoz 30.000 K utaltassék, 25.000 K a tisztviselők külön jutalmazására használandó fel, míg az ezek után fenmaradó 147.955 K az 1909. év javára átvezetendő. Ezek után a közgyűlés Mihályffy Győző részvényes indítványára köszönetet szavazott a bank vezetésének és a tisztikarnak a társaság fokozatos fejlődését céltudatosan és sikeresen biztosító tevékenységéért.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Nemcsak az orvosok, hanem a közönség is tudja már, hogy a mál-nási Siculia gyógyforrás a legdusabb természetes víz és savanyu sós-hatásosabb pl. a seltersi és a gleichenbergi ásványvizeknél. Főraktár: Budapest-Brázay Kálmán cégénél, József-körut 37.

Hazafias cselekedetet művel, egyuttal a maga jól felfogott érdekét is szolgálja az, aki a jó magyar gyártmányt a külföldi piac fölébe helyezi. Hazánkban mindenféle importált fogkrém van elterjedve, de diadalmasan szorítja most e téren vissza a külföldet egy minden tekintetben bevált magyar készítmény: a Brázay-féle Kalogén sósborszesz-fogkrém, amely a fogakat széppé és éppé, a száját tisztává és illatosá teszi. A »Kalogén«-t gyógy-nőru tubusokban árulják s aki egyszer próbált tett vele, urak, hölgyek, egyaránt hívek maradnak hozzá.